

Рей Бредбері

**Ніч перед
КІНЦЕМ
СВІТУ**

М А Є С Т А Т С Л О В А

Рей Бредбері

Ніч перед кінцем світу

М А Є С Т А Т С Л О В А

Рей Бредбері

**НІЧ
ПЕРЕД КІНЦЕМ СВІТУ**

 **ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН**

УДК 82/89
ББК 84.7 США
Б 87

Серію «Маєстат слова» засновано 2004 року

Copyright © 1980 Ray Bradbury Enterprises /
A California Corporation

Copyright 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949,
1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1956, 1957, 1958, 1959,
1960, 1961, 1962, 1963, 1969, 1971, 1972, 1973, 1976,
1978, 1979, 1980, 1972 by Ray Bradbury.
1971, 1972, 1973, 1976, 1978, 1979, 1980,
1972 by Ray Bradbury.

Copyright renewed 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975,
1976, 1977, 1978, 1979, 1980 by Ray Bradbury.

Друкується з дозволу правласника
The Ray Bradbury Literary Works LLC,
c/o Don Congdon Associates, Inc.

Примітки Богдана Стасюка
та Бориса Щавурського

Бредбері Р.

Б 87 Ніч перед кінцем світу : оповідання /
Р. Бредбері ; пер. з англ. – Тернопіль : На
вчальна книга–Богдан, 2016. – 176 с. – (Серія
«Маєстат слова»).

ISBN 966-692-431-5 (серія)

ISBN 978-966-10-4455-4

УДК 82/89
ББК 84.7 США

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути
відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора
перекладу чи видавця.*

ISBN 966-692-431-5 (серія)
ISBN 978-966-10-4455-4

© Навчальна книга–Богдан, 2016

Лис і лис

Вже у першу ніч були феєрверки – вони, можливо, могли б і налякати, якби нагадали про інші, незмірно страшніші речі, – проте зараз це було прекрасно: ракети шугали у старожитнє і приязне небо Мексики і, розбиваючись об зірки, опадали синіми і білими цятками. Чудовим було все, а духмяне повітря – немов тонкий аромат смерті і життя, дощів і пилюки, в якому змішались запах ладану, що пахтів від церкви, і мосяжу – від туб на естраді, що видували розлогі ритми «La Paloma»¹. Крізь відчинені навстіж церковні двері у племінцях і димках являлися зору мільйони свічок, від чого здавалось, наче це велетенське жовте сузір'я впало з жовтневих небес і тепер палає на стінах. А над прохолодними плитами площі, немов канатохідці, бігли нові і ще більш

¹ «La Paloma» («Голубка») – найзнаменитіша іспанська пісня-хабанера і світовий шлягер. Її написав у 1863 році іспанський (баскський) композитор Себастьян Ірадьєр (1809–1865) після свого візиту на Кубу.

приголомшливі феєрверки, відбивались від глиняних стін кафе і неслися сторчголов по вогненних дротах бити на сполох на найвищу дзвіницю, де метушлива бо-сонога дітлашня, підстрибуючи і пританцьовуючи, вже раз по раз розхитувала гігантського дзвона, а той страхітно гудів. Під сміх чоловіків і вереск дітей по площі гасав вогняний бик¹.

– Тисяча дев'ятсот тридцять восьмий рік, – зауважив з усміхом Вільям Тревіс, стоячи з дружиною осторонь гамірного натовпу. – Гарний рік.

Бик кинувся на них. Ухиляючись від вогняних куль, що розліталися навсібіч, вони побігли крізь музику і гамір, мимо церкви й естради під зорями, тримаючи одне одного за руки і сміючись. Бик помчав далі – меткий мексиканець легко ніс на плечах бамбукову споруду, що стріляла пороховими зарядами.

– Я ще ніколи в житті не була такою щасливою, – сказала Сьюзен Тревіс, зупинившись передихнути.

¹ Святкова розвага у багатьох іспаномовних країнах, коли до бика (у наш час зазвичай до муляжу) прикріплюють феєрверки і петарди, а відтак він ганяється за учасниками свята.

– Це було дивовижно, – підтвердив Вільям.

– Це триватиме довго, правда?

– Всю ніч.

– Ні, я маю на увазі нашу подорож.

Він спохмурнів і поплескав себе по нагрудній кишені:

– Чеків, що в мене є, вистачить на все життя. Веселися. Забудь про все. Вони ніколи нас не знайдуть.

– Ніколи?

– Ніколи.

У цей час хтось із дзвіниці під бамкання дзвону запустив величезні феєрверкові вертушки, які з оглушливим тріскотом, у хмарах диму летіли у переляканий натовп і розквітали вогнями між тупочучих ніг і хитливих тіл. У повітрі висів дивовижний запах смаженої тортильї¹, за столиками кафе, час від часу поглядаючи на вулицю, з кувалдами пива у смаглявих руках сиділи відпочивальники.

¹ Тортильья – (ісп. *tortilla* – «круглий корж») – тонкий коржик із кукурудзяного або пшеничного борошна, що вживається в їжу головним чином в Мексиці, США, країнах Центральної Америки та Канаді. У Мексиці тортильья – національна страва.

Бик упокоївся. Вогонь у бамбукових трубочках загас, і з ним було покінчено. Мексиканець зняв із плечей раму. Дітвора оточила кинуте опудало, навперебій мацаючи то голову із пап'є-маше, що виглядала наче жива, то справжні роги.

– Давай подивимося на нього, – запропонував Вільям.

Поки вони проходили повз кафе, Сьюзен встигла помітити там чоловіка, що придивлявся до них – білошкірого чоловіка в костюмі кольору солі, з блакитною краваткою поверх блакитної сорочки, обличчя той мав худорляве і засмагле. Світле і пряме волосся, блакитні очі – поки вони йшли, він не зводив із них погляду. Вона нізащо не помітила би його, якби не ряд пляшок біля його бездоганно чистого ліктя – пузата пляшка з м'ятним лікером, прозора – з вермутом, і ще сім різнокольорових лікерів, а біля самих кінчиків пальців вишикувалися з десятків крихітних чарочок, з яких він, мружачись від задоволення, присьорбував стиснутими тонкими губами, не забуваючи при цьому міряти очима вулицю. У вільній руці диміла тонка гаванська сигара, а поряд на кріслі ле-

жали двадцять пачок турецьких сигарет, шість коробок сигар і кілька пакуночків із одеколоном.

– Білле! – прошепотіла Сьюзен.

– Спокійно! – сказав Вільям. – Він сам по собі.

– Я бачила його сьогодні вранці на площі.

– Не озирайся, йдемо як ішли. Розглядай бика із пап'є-маше. Саме так. Тепер запитуй.

– Як ти гадаєш, він із Шукачів?

– Вони не могли би нас вистежити!

– Вони могли би!

– Який чудовий бик! – звернувся Вільям до його власника.

– Він не міг пройти за нами крізь двісті років, правда?

– Обережніше, заради Бога, – сказав Вільям.

Вона похитнулась. Він міцно взяв її під лікоть і повів геть.

– Поводься бадьоріше, – сказав він, роблено посміхаючись. – Все буде добре. Підемо прямо у те кафе, сядемо навпроти нього і будемо пити, тож якщо він є тим, за кого ми його вважаємо, він не запідозрить нас.

– Ні, я не зможу!

– Ми *мусимо!* Ходімо! – І, вже піднімаючись сходами у кафе, він зумисне голосно додав: «І тоді я кажу Давиду, що це просто курям на сміх!»

«Ми тут... – роздумувала Сьюзен. – Хто ми? Куди ми прямуємо? Чого ми боїмося? Почни із самого початку, – сказала вона собі, відчуваючи під ногами глиняну підлогу і з усіх сил намагаючись триматися на ногах. – Я – Енн Крістен, мій чоловік – Роджер. Ми народилися у дві тисячі п'ятдесят п'ятому році. Ми жили у пекельному світі. Світі, схожому на велетенський чорний корабель, що відірвався від берега розуму і цивілізації і, ревучи посеред ночі своєю чорною трубою, несе на собі два мільярди людей – не спитавшись – хочуть вони того чи ні, – до смерті, до останнього берега й останнього моря, в атомне полум'я, у божевілля».

Вони зайшли у кафе. Чоловік дивився на них.

Задзеленчав телефон.

Сьюзен здригнулася. Вона згадала таке ж дзеленчання за двісті років звідси, у майбутньому, того блакитного квітневого ранку дві тисячі сто п'ятдесят п'ятого року:

– Енн, це Рене! Ти чула? Я маю на увазі «Подорожі у Часі, Інкорпорейтед»?

Мандрівка у Рим у двадцять перший рік до нашої ери, до Бонапарта біля Ватерлоо – у будь-який час, у будь-яке місце!

– Рене, ти жартуєш!

– Та які там жарти! Сьогодні вранці Клінтон Сміт вирушив крізь час у Філадельфію тисяча сімсот сімдесят шостого року. Компанія може все. Так, це дорого, але подумай, як це – на власні очі побачити Велику пожежу Риму¹, хана Хубілая², Мойсея і Червоне море³! Заглянь у патрон пневмопшти, там мала би бути їхня реклама.

¹ Велика пожежа Риму (лат. *Magnit Incendium Romae*) – пожежа, що спустошила одинадцять із чотирнадцяти кварталів Риму за часів правління імператора Нерона, у липні 64 року.

² Хан Хубілай (монг. *Хубілай хаан*; кит. 忽必烈 23 вересня 1215 – 18 лютого 1294) – монгольський хан, засновник монгольської держави Юань, до складу якої входив Китай.

³ Мойсей і Червоне море. – За біблійною історією, Мойсей, після того як фараон відпустив євреїв на волю, повів своїх людей на схід до Ханаану. Похід проходив повільно. Фараон передумав і послав їм навздогін велике військо. Опинившись між полками фараона й Червоним морем, ізраїльтяни занепали духом, але біблійна «Книга Вихід» розповідає, що Бог розділив води, аби вони змогли безпечно перейти через море по суходолу. Коли єгипетське військо спробувало піти за ними, Бог знову зімкнув води, й єгиптяни втопилися.

Вона відкрила патрон і, справді, побачила оголошення на металізованому аркуші фольги:

**РИМ І БОРДЖІА¹!
БРАТИ РАЙТ НА КІТТІ ГОУК²!**

«Подорожі у Часі, Інкорпорейтед» відповідно Вас одягне і перенесе у натовп за мить до вбивства Лінкольна чи Цезаря! Ми гарантуємо вивчення Вами будь-якої мови, задля того щоби Ви могли почуватися, як риба у воді, у будь-якій цивілізації, у будь-якому часі. Латинська, грецька, дав-

¹ Йдеться про аристократичну родину іспанського походження. Рід Борджіа подарував католицькому світу двох римських пап і близько двох десятків кардиналів. Ім'я Борджіа стало синонімом розпусти і підступності. Перебиратися у Рим представники цього роду почали після обрання Альфонсо ді Борджіа Папою римським – Калікстом III, тобто після 1455 р.

² Містечко Кітті-Гоук, що у штаті Північна Кароліна, округ Дейр, стало знаменитим після того, як брати Вілбер та Орвілл Райт – ушавлені американські авіаконструктори, літуни і піонери авіації із Дейтона (шт. Огайо) обрали сусідню від них місцевість для втілення своїх перших у світі польотів на аероплані 17 грудня 1903 року.

ньоамериканська розмовна. Відпочивайте у Часі! І не забудьте вказати нам Місце!

Голос Рене продовжував гудіти у слухавці.

– Том і я відправляємося завтра у тисяча чотириста дев'яносто другий. Для Тома вони організували плавання із Колумбом. Хіба це не фантастично?!

– Так, – пролепетала приголомшена Енн. – А що каже уряд про машину часу компанії?

– О, поліція очей із неї не спускає. Де-хто з-поміж тих, хто боїться, спробують ухилитися від призову, зацаївшись у минулому. Кожен повинен залишити гарантійну заставу. Це й зрозуміло, бо війна вже почалася.

– Так, війна, – пробурмотіла Енн. – Війна.

Стоячи там із телефоном у руці, вона міркувала: «Ось шанс, про який ми з чоловіком мріяли і за яким молилися стільки років. Нам осоружний світ дві тисячі сто п'ятдесят п'ятого року. Ми би хотіли втекти світ за очі звідси, щоб тільки йому більше не треба було йти на завод з виготовлення бомб, а мені – в лабораторію вирощувати

смертоносні бактерії. Можливо, це і є наша єдина можливість втечі, втечі у безлік століть, у нетрища років, де вони ніколи нас не знайдуть і не повернуть туди, де сплячуть наші книжки, ошпарюють страхом уми, правують нами по радіо...

Вони були в Мексиці тисяча дев'ятсот тридцять восьмого року. Вона розглядала розмальовані стіни кафе. У майбутньому важливим працівникам Штати дозволяли відпочити у минулому. Таким чином вони опинилися у тисяча дев'ятсот тридцять восьмому році, винайняли помешкання у Нью-Йорку, насолоджувалися театрами, побували біля Статуї Свободи, яка все ще зеленіла у гавані. А третього дня, змінивши одяг та імена, полетіли у Мексику з надією загубитися там!

– Схоже, це таки він! – прошепотіла Сьюзен, дивлячись на незнайомця, що сидів за столом. – Ці сигарети, сигари, лікер... Вони виказують його сповна. Пригадуєш нашу першу ніч у Минулому?

Місяць тому, ще у першу їхню нью-йоркську ніч, незадовго перед відльотом, вони також перепробували всі дивовижні напої,

смакували незвичні страви, понакупляли парфумів і з десять дюжин сигарет рідкісних марок, тому що все це годі було знайти у Майбутньому, де війна була всім. Неначе шаленці, вони кидалися від магазину до магазину, від салону до салону, бігали по тютюнових крамничках, а коли повернулись у свою кімнату, то їх аж трусило від збудження.

І ось тепер цей незнайомець робить усе те саме, поводитьься так, як може поводитись лише людина з Майбутнього, де впродовж багатьох років ні лікерів, ні сигарет і вдень зі свічкою не знайдеш.

Сьюзен і Вільям сіли і замовили випивку.

Незнайомець розглядав їх, вивчаючи їхні одяг, зачіски, ювелірні дрібнички, ходу і манеру сидіти.

– Сиди невимушено, – упівголоса сказав Вільям. – Поводься так, начебто ти все життя ходила у цьому платті.

– Не треба нам було втікати...

– О Господи! – сказав Вільям. – Він прямує сюди. Я розмовлятиму з ним сам.

Незнайомець вклонився. Ледь чутно стукнули підбори. Сьюзен нашорошила-

ся. Вона безпомильно впізнала цей звук – звук солдатських чобіт, страшний і відворотний, неначе опівнічний грюкіт у ваші двері.

– Містере Крістен, – звернувся незнайомець, – ви забули підсмикнути штани на колінах, коли сідали.

Вільям завмер. Глянув на свої руки – вони покоїлись на колінах. Серце Сьюзен забилося наче шалене.

– Ви мене з кимось сплутали, – випалив Вільям. – Моє прізвище не Кріслер.

– *Крістен*, – наполог на своєму незнайомець.

– Мене звати Вільям Тревіс, і я не розумію, що вам за діло до моїх штанів.

– Перепрошую, – незнайомець присунув собі стілець. – Скажімо, я гадаю, що знаю вас, тому що ви не підсмикнули штанів, в той час коли всі їх підсмикують. Якщо цього не робити, то штани на колінах швидко розтягуються. Мій дім далеченько звідси, містере... Тревіс, тому й потребую компанії. Мене звати Сімс.

– Містере Сімс, ми співчуваємо вашій самотності, але зараз ми дуже втомлені. А завтра вирушаємо в Акапулько.

– Чудове містечко. Я щойно звідти – розшукував декотрих моїх друзів. Вони десь тут. Я їх неодмінно знайду. Ой, ваша леді трохи нездужає?

– На добраніч, містере Сімс.

Йдучи до дверей, Вільям міцно стиснув руку Сьюзен. Вони не озирнулися, коли містер Сімс, наче пригадавши щось важливе, сказав: «О, ще одне... – і після паузи, смакуючи кожне слово, додав: Дві тисячі сто п'ятдесят п'ятий рік від Різдва Христового».

Сьюзен заплющила очі і відчула, як під ногами захиталася земля. Нічого не бачачи, вона вийшла на осяяну вогнями площу.

Вони замкнули двері номера в готелі. А потім вона плакала, і вони стояли у темряві, і кімната хилиталася разом із ними. Десь далеко вибухали петарди, і з площі долинав сміх.

– От кляте хамло! – сказав Вільям. – Він сидів там, розглядав нас з усіх сторін, наче якихось тварин, курив свої клятві сигарети, пив своє пійло. Треба було його тоді вбити! – Його голос робився майже

істеричним. – Він навіть у своєму нахабстві дійшов до того, що не приховував свого справжнього імені. Шеф шукачів. І про штани теж... О Господи, я повинен був підсмикнути їх, коли сідав. У цих днях і цьому часі це роблять механічно. Оскільки я цього не зробив, то видав себе з головою. Це підштовхнуло його до розмислів: ось чоловік, котрий ніколи не вдягав штанів, чоловік, котрий звик до казенної уніформи майбутнього. Та мене порішити треба за такий промах!..

– Ні-ні, нас видала моя хода... Ці високі підбори, у них причина... Наші зачіски – ніби щойно з перукарні... У нас усе незвичне, неприродне...

Він увімкнув світло.

– Він ще приглядається до нас. Він ще не певен – не цілком певен. Нам не слід ще більше посилювати його підозри. Ми спокійно поїдемо собі в Акапулько.

– А може, він певен, але хоче ще погратися з нами.

– Можливо і так. Часу ж у нього хоч греблю гати. Він може товктися тут скільки завгодно, а тоді повернути нас у Майбутнє через якихось шістдесят секунд

після того, коли ми його залишили. Чи ще декілька днів удавати, що помилився, подумки підсміюючись з нас.

Сьюзен сиділа на ліжку, витирала з обличчя сльози і вдихала старовинний запах деревного вугілля і ладану.

– Вони не здійматимуть бучі чи таки здіймуть?

– Не посміють. Вони мусять заскочити нас самих зненацька, щоби запхати у Машину часу і відправити назад.

– У цьому наш порятунок, – сказала вона. – Ми ніколи не залишатимемося на самоті, ми завжди перебуватимо у натовпі. Ми подружимося з мільйоном людей, у кожному місті, де ми гостюватимемо, ми будемо звертатись до влади, будемо платити начальнику поліції, щоби той дав нам охорону, аж поки не з'явиться нагода вбити Сімса і втекти подалі, прибравши вигляд, скажімо, мексиканців.

За замкненими дверима почувлися кроки.

Вони вимкнули світло і мовчки роздягнулися. Кроки стихли. Десь стукнули двері.

Сьюзен стояла в темряві біля вікна і дивлася на площу внизу.

– То он та будівля і є церквою?

– Так.

– Я часто пробувала уявити, яка вона – церква. Їх уже стільки часу ніхто не бачив. Ми підемо туди завтра?

– Добре. А тепер давай вкладатися спати.

Вони лежали у темряві.

Через півгодини задзеленчав телефон. Вона підняла слухавку.

– Алло?

– Скільки би кролики не ховалися в лісі, – сказав голос, – проте лис їх завжди знайде.

Вона поклала слухавку і, вся похоловши, лягла навznak.

За вікнами, у тисяча дев'ятсот тридцять восьмому році, чоловік награвав на гітарі мелодії – одну, другу, третю...

Вночі вона простягнула руку і майже торкнулася дві тисячі п'ятдесят п'ятого року. Вона відчула, як її пальці, неначе по гофрованій поверхні, ковзнули по прохолодних брижах часу, і тоді розслухала настирливий тупіт солдатських ніг, міль-

йонолику браваду бойових маршів, що їх вигравали мільйон оркестрів, і тоді побачила п'ятдесят тисяч рядів ампул із смертоносними бактеріями, і як її руки щось учиняють із ними на цьому безмежному заводі майбутнього, де вона працювала. Ампули із лепрою, бубонною моровицею, черевним тифом, туберкульозом. Коли пролунав страшний вибух, вона дивилася, як її рука спікається, перетворюючись на поморщений чорнослив, відчувала, як її струсонував настільки страшний удар, після якого світ перестав бути світом – будівлі завалилися, а люди мовчки спливали кров'ю. Велетенські вулкани, машини, вітри, снігові лавини докотилися до тиші – і тоді вона прокинулася ридючи – у ліжку, в Мексиці, через прірву років...

Рано-вранці, після якоїсь часини тривожного забуття, їх розбудили крикливі звуки автомобільних клаксонів, що долинали із вулиці. Із металевого балкона Сьюзен побачила внизу жменю чоловіків – десь із вісім, – котрі, перемовляючись і перекрикуючись, щойно вихопилися із вантажівок та автівок, розмальованих яскраво-червоними написами.

Юрба мексиканців обступила машини.

– Que pasa?¹ – гукнула Сьюзен до малого хлопчини.

Коли той відповів, Сьюзен повернулася до чоловіка:

– Якась американська кінокомпанія зніматиме тут фільм.

– Звучить цікаво, – стоячи під душем, відгукнувся Вільям. – Можна було би подивитися. Сьогодні нам краще, напевно, нікуди не їхати. Постараємося приспати пильність Сімса. Та й побачимо, як знімають кіно. Кажуть, воно було досить примітивним. Але хоч зможемо відволіктися.

– Відволіктися, – подумала Сьюзен. На якусь мить під яскравим сонцем вона забула, що десь у готелі їх підстерігає чоловік, котрий викурює тисячу сигарет. Знизу долинав щасливий галас американців, і їй закортіло крикнути їм: «Врятуйте мене, заховайте мене, допоможіть змінити колір волосся й очей, перевдягніть мене до невпізнання, я так потребую вашої допомоги, я із дві тисячі сто п'ятдесят п'ятого року!»

¹ Що відбувається? (*исп.*)

Проте слова застрягли у неї в горлі. Чиновники компанії «Подорожі у Часі, Інкорпорейтед» дурнями не були. У голову кожного, хто вирушав у подорож, ставили психологічний блок. Тож ніхто просто фізично не міг розповісти людям Минулого ні про час і місце свого народження, ні про будь-які інші подробиці майбуття. Минуле і Майбутнє повинні бути захищені одне від одного. Лише з таким психологічним блоком було дозволено подорожувати у часі без нагляду. Майбутнє повинно бути захищене від будь-яких змін, що їх могли спричинити подорожани у минуле. Навіть якщо Сьюзен запрагла би цього всім серцем, все одно не змогла би розказати тим щасливим людям, що внизу на площі, хто вона така і як їй скрутно тепер.

– Як щодо сніданку? – поцікавився Вільям.

Снідали у великій спільній залі. Меню одне: шинка і яйця. Повсюди гурмилися туристи. Регочучи і розсуваючи крісла, ввійшли фільмарі – всі восьмеро, з-поміж них шість чоловіків і дві жінки. Сьюзен сіла неподалік, почувуючись безпечно поміж тепла і затишку, якими віяло від них.

Навіть тоді, коли часто-часто попижкуючи турецькою сигаретою, по сходах спустився Сімс. Він здалеку кивнув їм, і Сьюзен з усмішкою відповіла: він нічим не міг нашкодити їм поміж восьми фільмарів і двадцяти інших туристів.

– Ці актори... – сказав Вільям. – Можливо, слід би найняти двох з-поміж них, мовби жартома перевдягнути у наш одяг і відправити в нашій автівці, але тоді, коли Сімс не зможе побачити їхніх облич. Якщо б їм вдалося поводити його за носа хоч би кілька годин, ми би встигли втекти у Мехіко. Знадобилися б роки, щоби віднайти нас там!

– Ей! – пропахлий лікером товстун нахилився над їхнім столом. – Американські туристи! – ствердно закричав він. – Мені вже настільки остогидли мексиканці, що я ладен розцілувати вас! – Він потиснув їм руки. – Гайда до нас. Біда потребує товариства. Я Біда, це міс Нудота, а це – містер і місіс Як-Ми-Ненавидимо-Мексику! Ми всі ненавидимо її. Але ми тут мусимо зробити декілька пробних зйомок для нашого чортового фільму. Решта членів екіпажу прибуває завтра. Мене звуть Джо Мелтон.

Я – режисер. Хіба це не проклята країна?!
На вулицях похорони, люди мруть. Отож,
приєднуйтеся, розважте нас!

Сьюзен і Вільям розсміялися.

– Хіба я такий смішний? – звернувся до
загалу містер Мелтон.

– Неперевершено! – Сьюзен присуну-
лася ближче.

Містер Сімс через усю залу зирив на
них.

Сьюзен зробила йому гримасу.

Містер Сімс попрямував до них поміж
столиків.

– Містер і місіс Тревіс, – ще здалеку
гукнув він, – я гадав, що ми снідатимемо
разом.

– На жаль, – сказав Вільям.

– Присідай, друже, – встряв містер
Мелтон. – Друзі моїх друзів – мої друзі.

Містер Сімс сів і, поки фільмарі голос-
но розмовляли, тихо запитав:

– Сподіваюся, ви добре виспалися?

– А ви?

– Я не звик до пружинних матраців, –
скривившись, відповів містер Сімс. –
Проте я покрив цю прикрість: півночі
пробував нові сигарети і страви. Абсо-

лютно новий спектр відчуттів. Ох, ці давні грішки...

– Ми не розуміємо, про що йдеться, – сказала Сьюзен.

– Далі прикидаєтесь, – розсміявся Сімс. – Це не допоможе. І хитрощі з натовпом не допоможуть. Рано чи пізно я застукаю вас самих. Я безмежно терплячий.

– Послухайте, – цей хлопець, бува, не ображає вас?

– Все гаразд.

– Ви лише скажіть слово, і я дам йому копняка під зад.

Мелтон знову повернувся до своїх товаришів. Під галас і сміх містер Сімс провадив своє:

– Повернімося до наших справ. Мені знадобився місяць швендяння по різних містечках, щоби знайти вас, і весь учорашній день, щоби переконатися у слушності моїх підозр. Якщо ви підете зі мною тишком-нишком, тоді, гадаю, я зможу допомогти вам уникнути покарання, але це за умови, що ви повернетесь до роботи над водневою плюс-бомбою.

– Чи не збоченство – говорити за сніданком про різні вчені матерії?! – заува-

жив містер Мелтон, розчувши останню фразу.

Містер Сімс незворушно продовжував:

– Подумайте над цим. Ви не зможете втекти. Якщо ви вб'єте мене, то інші знайдуть вас.

– Ми не можемо втямити, про що ви говорите.

– Припиніть! – роздратовано вигукнув Сімс. – Обмізкуйте все як слід! Ви знаєте, що ми не можемо дозволити вам зникнути. Інакше іншим людям із дві тисячі сто п'ятдесят п'ятого року також може прийти в голову подібна ідея. А нам потрібні люди.

– Щоби воювати? – не стримався Вільям.

– Білле!

– Все гаразд, Сьюзен. Поговоримо про його умови. Ми не зможемо втекти.

– Чудово! – сказав Сімс. – Ви насправді виглядали романтично, втікаючи від своїх обов'язків.

– Втікаючи від жахіття.

– Дурниці. Лише від війни.

– Про що ви, хлопці, лопочете? – поцікавився містер Мелтон.

Сьюзен хотіла розповісти йому. Проте могла хіба що у загальних рисах, як от говорили зараз Сімс і Вільямс. Психологічний блок у їхніх головах іншого не дозволяв.

– Лише від війни, – сказав Вільям. – Півсвіту вимерло від леправих бомб!

– І все ж таки, – зауважив Сімс, – жителі майбутнього могли б обуритися, якби ви зачаїлися на тропічному острові, як це було, в той час як вони котяться просто в пекло. Смерть любить смерть, а не життя. Тим, хто помирає, приємно усвідомлювати, що й інші теж помирають. Вони почувуються комфортніше, знаючи, що вони не будуть самотніми у вогненній печі, у могилі. Я – виконавець їхнього колективного обурення проти вас обидвох.

– Ану погляньте на цього виконавця обурення! – звернувся до своїх товаришів Мелтон. – Що більше ви змушуєте мене чекати, тим гірше буде для вас. Нам потрібний ваш проект бомби, містере Тревіс. Якщо повернетесь негайно – уникнете мук. Потім буде пізно, а працювати ми вас все одно змусимо, але в такому разі після

завершення проекту ми випробуємо на вас, сер, деякі наші хитромудрі новинки.

– У мене пропозиція, – сказав Вільям. – Я згоден повернутися з вами, якщо моя дружина зостанеться тут у безпеці, подалі від цієї війни.

Сімс завагався.

– Гаразд. Зустрінемося на площі через десять хвилин. Прокатаємося у вашій автівці за місто, у якусь безлюдну місцину. Там я поклопочусь, щоби Машина часу підбрала нас.

– Білле! – Сьюзен міцно вхопила його за руку.

– Не супереч! – поглянув він на неї. – Все вирішено. – І, звертаючись до Сімса: – Іще одне. Минулої ночі ви могли забратися в нашу кімнату і викрасти нас. Чому ви не зробили цього?

– Ну якщо відверто, то я просто насолоджувався, – лінькувато промовив містер Сімс, розкурюючи нову сигару. – Мені дуже не хочеться прощатися із цим райським закапелком, цим сонцем, цим перепочинком. Мені так бракуватиме цих вин і сигарет. Ах, який жаль! Що ж, через десять хвилин на площі. Ваша дружина буде

у безпеці і може залишатися тут, скільки сама забажає. Попрощайтеся з нею.

Містер Сімс підвівся і вийшов.

– Он іде містер Торохтій, – крикнув йому вслід Мелтон, а тоді повернувся і глянув на Сьюзен. – Ей, а це хто у нас плаче? Сніданок – не час для плачу. Чи не так?

О дев'ять п'ятнадцять Сьюзен з балкона свого номера дивилася на площу. Містер Сімс сидів там, акуратно поклавши ногу на ногу, на вигадливо кований бронзовій лаві. Відкусивши кінчик сигари, він трепетно її запалив.

Сьюзен почула гудіння мотора: з далекого гаража по крутому схилку брукованої вулиці повільно рухався Вільям у своїй машині.

Автівка набирала швидкість. Тридцять, сорок, п'ятдесят миль на годину. Перелякані кури розліталися з-під коліс.

Містер Сімс зняв білу панаму і витер розпашіле чоло, знову надів панаму, а тоді побачив автівку.

– Вільяме! – закричала Сьюзен.

Машина із гуркотом врізалася об край тротуару, підлетіла і понеслася по троту-

арних плитах до зеленої лави, де містер Сімс аж тепер дав спокій сигарі, потім скрикнув, змахнув руками і... машина врізалася в нього. Його тіло злетіло у повітря... потім – униз, униз! – глухо гепнулося на плити.

Автівка із зламанним переднім колесом зупинилася на протилежному кінці площі. Почали збігатися роззяви.

Сьюзен повернулася у кімнату, закривши за собою балконні двері.

Опівдні, тримачись за руки, поблідлі, вони спускалися сходами мерії.

– *Adiós, señor,* – гукав мер їм услід. – *Señora*¹.

Вони зупинилися на площі, де біля кривавих плям все ще товпилися люди.

– Чи допитуватимуть вони тебе ще раз? – запитала Сьюзен.

– Ні, ми все з'ясували. Це був нещасний випадок. Я втратив контроль над автівкою. Я плакав перед ними. Господь знає, як мені хотілося виплакати. Дуже хотілося. Я ненавиджу себе за це вбив-

¹ До побачення, сеньйоре, до побачення, сеньйоро (*исп.*).

ство. Я ніколи в житті не робив чогось по-дібного.

– Вони не передадуть справу у суд?

– Йшлося і про це, але, здається, не передадуть. Мої відповіді їх переконали. Вони дійшли висновку, що це був нещасний випадок. Справі кінець.

– Куди ми відправимося? У Мехіко? В Уруапан¹?

– Автівка у майстерні, її обіцяли поремонтувати десь на четверту годину. Тоді ми відразу ж заберемося звідси.

– За нами не стежитимуть? Хіба Сімс працював сам-один?

– Не знаю. Але, гадаю, ми їх трохи випередили.

Коли вони підходили до готелю, звідси саме виходили фільмарі. Містер Мелтон, суплячись, відразу попрямував до них.

– Е-е-е, я чув, що трапилося. Кепська справа. З вами все гаразд? Чи не бажаєте трохи розважитися?

– Ми робимо деякі пробні зйомки там, на вулиці, варт лише трохи піднятися

¹ Уруапан – (ісп. *Uruapan*) – місто у муніципалітеті Уруапан Мексики, входить у штат Мічоакан. Населення 315 000 чоловік (2010).

вгору. Якщо бажаєте глянути, то ласкаво просимо. Ходімо, вам буде корисно.

Вони пристали на це.

Поки налаштовували плівкову кінокамеру, Тревіси стояли на бруківці. Сьюзен дивилася на дорогу, що вела вниз – на шосе, вздовж якого – піраміди, руїни, містечка, де тиснява глиняних хатинок, і жовтих стін, і синіх стін, і пурпурових стін, і суцільне жаріння бугенвілій, а наприкінці шосе – Акапулько і море. Ми проїдемо цими дорогами, думала вона, ми постійно триматимемось людних місць – натовпів, базарів, вестибюлів, ми наймемо поліцейських охороняти наш сон, ми будемо замикатись на подвійні замки, і ніколи не залишимось на самоті, і завжди пам'ятатимемо, що перший-ліпший перехожий може виявитися Сімсом. Ми ніколи не дізнаємось, чи нам пощастило обдурити Шукачів, назавжди збивши їх зі сліду. І завжди там, у Майбутньому, тільки й чекатимуть тої миті, коли нас упіймають, коли нас повернуть, чекатимуть зі своїми бомбами, щоби нас спалити, згноїти своїми хворобами, чекатиме їхня поліція, щоби дати команду:

«Служи! Перекид! Стрибай через обруч!»
І тому нам доведеться блукати тим лісом до самої смерті, ніколи не зупиняючись на перепочинок, і спокій нам навіть при-
снитись не зможе.

Зібралися роззяви, щоби поглянути на зйомки. Сьюзен тим часом поглядала і на юрбу, і на вулицю.

– Помітила щось підозріле?

– Ні. Котра година?

– Третя. Автівка мала би бути вже майже готова.

Пробна зйомка закінчилася о третій сорок п'ять. Усі разом повертались у готель, розмовляли. Вільям затримався біля гаража. Вийшовши звідти, він схвильовано повідомив: «Ремонт закінчать біля шостої».

– Але це вже точно, не так як цього разу?

– Встигнуть, не хвилюйся.

У вестибюлі готелю вони роззиралися, шукаючи самотніх подорожан, чоловіків, схожих на Сімса, котрі ніби щойно з перукарні і пропахли сигаретним димом та одеколоном, проте вестибюль був порожній. Підіймаючись сходами, Мелтон сказав:

– Ну, день сьогодні видався довгий і важкий. Не завадило би перехилити чогось. Як щодо мартіні? Чи пива?

– Може, й справді, по краплі?

Весь кагал попхався у кімнату містера Мелтона, і почалася пиятика.

– Стеж за часом, – сказав Вільям.

Час, подумала Сьюзен. Якщо тільки у них є час. Єдине, чого вона зараз хотіла, то це просидіти на площі весь цей довгий сонячний жовтневий день, ні про що не турбуючись і ні про що не думаючи, вигрівати у сонці обличчя та руки; заплющивши очі, радіти теплу і до смерті самої не ворухнутися. Просто спати під мексиканським сонцем, спати солодко, легко і безтурботно видимо-невидимо днів...

Містер Мелтон відкоркував шампанське.

– За прекрасну леді, прекрасну навіть для кіно! – виголосив він тост за Сьюзен. – Я навіть готовий дати вам можливість спробувати.

Вона розсміялася.

– Я цілком серйозно, – продовжував Мелтон. – Ви надзвичайно чарівні. Я міг би зробити із вас кінозірку.

– І заберете мене в Голівуд?

– Ну звичайно, до дідька Мексику!

Сьюзен позирнула на Вільяма, і той, звівши брову, кивнув. Це означало би зміну місця, одягу, обстановки і, можливо, імені; та й подорожували би вони в товаристві вісьмох людей – непоганим захист від втручання з Майбутнього.

– Звучить заманливо, – сказала Сьюзен.

Шампанське ледь п'янило. День непомітно минав, бучна забава тривала. Вперше за багато років вона почувалася у надійному затишку і по-справжньому щасливою.

– А в якому фільмі могла би спробувати себе моя дружина? – поцікавився Вільям, знову наповнюючи склянку.

Мелтон глянув на Сьюзен, немовби оцінював її. Сміх нараз припинився і запала тиша.

– Ну, я хотів би зняти історію, – сказав Мелтон, – сповнену напруги і тривожного вичікування. Історію про чоловіка і його дружину, чимось схожих на вас.

– Продовжуйте.

– Можливо, це буде історія про війну, – продовжив режисер, піднявши склянку із шампанським і милуючись його грою проти сонця.

Сьюзен і Вільям чекали.

– Історія про чоловіка і його дружину, котрі живуть у невеликому будиночку на куцій вуличці, скажімо, у дві тисячі п'ятдесят п'ятому році, – сказав Мелтон. – Звичайно, це лише начерк. І ось ці чоловік і його дружина опиняються віч-на-віч зі страшною війною – водневі плюс-бомби, цензура, смерть, і в цей час – у цьому весь фокус! – вони втікають у Минуле, а їх переслідують чоловік, котрий видається їм втіленням зла, хоча насправді він лише намагається їм нагадати про їхній громадянський обов'язок.

Склянка Вільяма брязнула об підлогу.

– Отож, ця пара, – продовжував Мелтон, – шукає прихистку у компанії фільмів, для котрих вони поза будь-якими підозрами. Що більше людей – тим безпечніше, гадають вони.

Сьюзен відчула, як з-під неї втікає крісло. Всі дивилися на режисера. Він присьорбнув шампанського. – Дивовижне

вино! Так ось, наше подружжя, здається, не може дотямити, наскільки вони потрібні Майбутттю. Особливо – чоловік, бо від нього залежить створення нового виду металу для бомб. Через те Шукачі – назвемо їх так – не жаліючи сил, не рахуючись із тратами, вистежують того чоловіка із дружиною, захоплюють і доправляють додому, але для цього їм потрібно було застукати їх самих, без свідків, у готельному номері. Стратегія. Шукачі працюють як поодинокі, так і групами із восьми чоловік. Ті чи інші фіглі-міглі зроблять свою справу. Чи не здається вам, Сьюзен, що це буде чудовий фільм? Чи не так, Білле? – Він допив.

Сьюзен закам'яніла, дивлячись перед себе невидючими очима.

– Випийте, – запропонував містер Мелтон.

Вільям вихопив пістолет і тричі вистрелив. Один із присутніх упав, а решта кинулися на нього. Сьюзен закричала. Хтось затиснув їй рот. Тепер пістолет лежав на підлозі, а Вільям боровся з нападаючими.

– Будь ласка, – не сходячи зі свого місця, сказав містер Мелтон, по його пальцях текла кров. – Давайте не будемо погіршувати ситуацію.

Хтось почав стукати у двері.

– Відчиніть!

– Адміністратор, – сухо зауважив містер Мелтон, а тоді хитнув головою: – До справи, швидше рухайтесь!

– Відчиніть! Я викликаю поліцію!

Сьюзен і Вільям швидко глянули одне на одного, а тоді на двері.

– Адміністратор рветься сюди, – сказав містер Мелтон. – Швидко!

Витягнули камеру. З неї вирвалося синє світло, яке вмить залило всю кімнату. Світло ширилося, і шукачі почали один за одним зникати.

– Швидше!

За мить до свого зникнення Сьюзен побачила зелену галяву, пурпурові і жовті, сині і малинові стіни, бруківку, що текла, неначе ріка, чоловіка верхи на віслюкові, котрий прямував до теплих пагорбів, хлопчика, що пив апельсиновий сік. Сьюзен відчувала у горлі солоднечу того на-

пою; вона відчувала струни під пальцями гітариста, котрий стояв на площі у затінку дерева. А ген там, далеко-далеко, вона розгледіла море, голубе і ласкаве море, яке обійняло її і понесло.

Після цього вона зникла. Зник і її чоловік.

Двері різко відчинилися. В номер увірвалися адміністратор із персоналом.

Кімната була порожня.

– Але ж вони щойно були тут! Я на власні очі бачив, як вони прийшли, аж раптом – їх нема! – вигукнув адміністратор. – На вікнах залізні решітки. Через них вони не могли втекти!

Під вечір запросили священика, знову відімкнули кімнату і провітрили її, священик покропив святою водою всі закапелки і прочитав молитву.

– А що робити із цим? – запитала прибиральниця.

Вона показала на шафу, де покоїлися шістдесят сім пляшок із «Шартрезом»¹,

¹ «Шартрез» – французький лікер, виготовлений ченцями картезіанського ордену у винних льохах Вуарона в Ізері, на кордоні гірського масиву Шартрез.

коньяком, «Creme de Cacao»¹, абсентом, вермутом і текілою, сто шість пачок турецьких сигарет і сто дев'яносто вісім жовтих коробок зі справжніми гаванськими сигарами – по п'ятдесят центів за штуку...

¹ «Creme de Cacao» – шоколадний лікер світло- або темно-карамельного кольорів.

Ніч перед кінцем світу

– Що б ти робила, якби знала, що завтра кінець світу і в тебе є лиш одна ніч?

– Що б я робила? Ти серйозно?

– Так, цілком.

– Не знаю. Я про це не думала.

Він налив собі кави. В іншому кутку вітальні, на килимі, двоє дівчаток гралися кубиками у зеленавому світлі ламп-«блискавок». У вечірньому повітрі витав сильний аромат свіжозвареної кави.

– Ну, тоді почни думати вже зараз, – порадив чоловік.

– Не може бути!

Він кивнув.

– Війна?

Чоловік заперечливо похитав головою.

– Воднева чи атомна бомба?

– Ні.

– Бактеріологічна зброя?

– Не вгадала, – сказав він, повільно помішуючи каву. – Просто кінець історії, скажімо так.

– Не впевнена, що розумію тебе.

– Та я і сам не впевнений, просто передчуття якесь дивне. Іноді воно мене лякає, але буває, що я перестаю боятися і роблюся спокійним, як олімпієць.

Він подивився на дівчаток, на мить затримавши погляд на відблисках світла у їхньому русьвому волоссі.

– Це вперше сталося десь днів чотири тому. Не хотів тобі казати.

– Про що?

– Про сон. Мені приснилося, буцімто всьому прийшов кінець і якийсь голос сказав, що скоро насправді так і буде. Я жодного разу в житті подібного не чув, але то був точно голос. От він і каже, мовляв, скоро все закінчиться. Зранку я про цей кошмар забув, але коли прийшов у офіс, побачив Стена Вільямса. Була обідня перерва, а він стоїть і так задумливо дивиться у вікно. Я його питаю: «Що це ти тут замріявся, Стене?» А він каже, що приснився йому минулої ночі сон, і лише він почав його розказувати, як я вже все зрозумів. Я думав розказати йому першим, але вийшло навпаки.

– Сон був той самий?

– Той самий. Я сказав Стенові, що мені він теж снівся. Його це чомусь не здивува-

ло, він навіть якось розслабився трохи. Потім ми пішли офісом; просто так, знічев'я. Фрази «давай пройдемося» ніхто з нас не сказав, саме собою вийшло. Ідемо ми так і бачимо, що люди скрізь сидять, нічого не роблять, а лише дивляться задумано на столи, на свої руки або у вікна виглядають. Я з кількома поговорив, і Стен теж.

– Їм усім теж снівся цей сон?

– Усім. Той же самий сон, до дрібниць.

– І ти повірив у це?

– Ще ніколи не був такий упевнений.

– І коли все скінчиться? Я кажу про світ.

– У нас в цей час буде ніч. І так, услід за темрявою, по всій планеті. На це піде доба.

Якусь хвилину вони мовчали, забувши про каву. Потім підняли чашки і надпили, дивлячись одне на одного.

– Хіба ми це заслужили? – запитала вона.

– Та річ же не в цьому. Просто так склалося. Я бачу, тебе це не дуже тривожить. Чому?

– Ну, в мене теж є причина.

– Така ж, як і в моїх колег в офісі?

Вона небавом кивнула.

– Я не хотіла тобі нічого казати. Це було минулої ночі. Сусідки про це сьогодні говорили. Що вони теж бачили сон. Я гадала, це збіг.

Вона взяла до рук вечірню газету.

– Тут нічого про це не пишуть.

– Всі і так знають, нащо зайвий раз чорнило витрачати.

Він відкинувся на спинку стільця, не зводячи з неї очей.

– Ти боїшся?

– Ні. Завжди думала, що у такій ситуації боятимусь, але мені не страшно.

– І де той інстинкт самозбереження, про який всі стільки торочать?!

– Не знаю. Коли речі мають логічне пояснення, їм не дивуєшся. А тут все логічно – наш спосіб життя лише до такого і міг призвести.

– Хіба ми були настільки погані?

– Але й не надто хороші. Гадаю, в тому-то і біда: ми думали лише про себе, в той час як в інших частинах світу творилися жахливі речі.

Дівчатка у вітальні засміялися.

– Я завжди уявляла, що в такий день люди вибіжать на вулицю і кричатимуть від розпачу.

– А знаєш, крім тебе й дівчат, я ні за чим сумувати не буду. Роботу свою я не люблю, місто наше мені ніколи не подобалось. Лише вас трьох мені не вистачатиме. А ще, мабуть, мінливої погоди, склянки холодної води в спеку і сну. Скажи, от як ми можемо так просто сидіти і говорити про це?

– А що нам іще залишається робити?

– Ти права, якби було що – то ми б робили. Гадаю, це перший раз в історії людства всі точно знають, чим себе зайняти вночі.

– А мені цікаво, що зараз роблять інші, як планують провести найближчі години.

– Сходити на виставу, послухати радіо, подивитись телевізор, зіграти в карти, вкласти дітей спати і влягтися самим – от і всі плани. Все як завжди.

– Ти так кажеш, ніби цією рутиною можна пишатися.

Якийсь час вони сиділи мовчки, потім чоловік долив собі кави.

– А чого ти вважаєш, що це буде сьогодні вночі?

– Тому що.

– Чому це не сталося в якусь із ночей минулого століття або п'ятсот чи хоча б десять років тому?

– Може, через те, що в історії ще ніколи не було 19 жовтня 1969 року – а це сьогодні; а може, тому, що ця дата чомусь важливіша за всі інші; а може, й тому, що саме цього року світ став називати речі своїми іменами – от і настав кінець.

– А ще зараз по обидва боки океану готуються до вильоту бомбардувальники, котрі вже ніколи не торкнуться землі.

– Так, це ще одна причина. Ну, – сказав він, підводячись із-за столу, – що робитимемо далі? Давай посуд помиємо?

Удвох вони перемили весь посуд і з особливою ретельністю виставили його в кухонній шафі. О 20.30 вклали дітей спати, побажали їм «добраніч» і ввімкнули маленькі нічники. Двері за собою закривати не стали, лише трохи їх причинили.

– От навіть не знаю... – сказав чоловік, вийшовши з дитячої. Він поглянув назад і зупинився з люлькою в руці.

– Що?

– Чи зачинити двері, чи лишити їх так, щоби світло пробивалось до кімнати?

– Не станемо ж ми дітей будити, щоби спитати.

– Звісно, ні.

Вони сіли читати газети. Потім говорили, слухали музику по радіо, насамкінець вмостилися разом біля каміна, дивлячись на тліючі жарини. Годинник тим часом пробив пів на одинадцятку, потім одинадцятку й одинадцятку тридцять. Вони думали про всіх людей на світі, про те, як кожен житель цієї планети по-своєму проводив цей вечір.

– Ну, що ж, – зрештою мовив чоловік і подарував дружині довгий поцілунок.

– Хай там як, а ми одне з одним добре ладили.

– Хочеш поплакати? – запитав він.

– Ні, не думаю.

Вимкнувши скрізь світло, вони пішли до своєї кімнати. Стоячи в прохолодній нічній п'тьмі, чоловік та дружина стелили собі ліжко.

– Простирадла такі чисті, приємні.

– Я втомилася.

– Ми всі втомилися.

Вляглися.

– Я зараз, – сказала вона.

Він чув, як дружина встала і пішла на кухню. За мить вона повернулась.

– Кран забула закрити.

У цьому було щось настільки смішне, що чоловік не стримався і розсміявся. Жінка сміялася разом із ним, вона знала, що вчинила досить кумедно. Потім вони перестали сміятись і знову вляглися на холодні простирадла, взявшись за руки і притулившись одне до одного.

– Добраніч! – сказав він через хвилину.

– Добраніч!

Гуркіт грому

Здалося, що неонове оголошення на стіні попливло, наче потрапило під тонку плинну плівку теплої води. Екельз відчув, як повіки, закриваючись, на якусь мить прикрили зіниці, проте навіть у миттєвому мороці оголошення продовжувало сяяти.

САФАРІ У ЧАСІ, КОРПОРАЦІЯ.
САФАРІ У БУДЬ-ЯКОМУ РОЦІ
МИНУЛОГО.
ВИ ВИЗНАЧАЄТЕСЯ ІЗ ЗДОБИЧЧЮ.
МИ ДОПРАВЛЯЄМО ВАС ТУДИ.
ВИ ЇЇ ВБИВАЄТЕ.

Теплий клубок застряв у горлі Екельза, і він судомно глитнув. М'язи навколо його рота утворили посмішку, коли він неспішно підняв руку, в якій просто перед носом службовця за письмовим столом заколихався чек на десять тисяч доларів.

– Сафарі гарантує, що я повернуся живим?

– Ми не гарантуємо нічого, – відповів службовець, – окрім динозаврів. – Він повернувся. – Це містер Тревіс, ваш сафарі-гід у Минуле. Він скаже, що і де застрелити. Якщо він каже «не стріляти», отже, не стріляти. Якщо ви не виконуватиме інструкції, то заплатите значний штраф – ще десять тисяч доларів. Крім того, у такому разі після вашого повернення можливі урядові санкції.

У дальньому кінці офісу Екельз раптом розгледів безформну і незрозумілу масу із скручених кабелів і сталевих коробок, що безнастанно гуділа, а над нею – мерехтливі спалахи оранжевого, срібного і блакитного кольорів. Гул був такий, що здавалося, наче це у велетенському багатті згоряє увесь Час, наче всі роки, всі пергаментні сувої, всі години жбурнули в одну височенну купу і підпалили.

Один дотик руки – і це палання відразу ж слухняно відступить. Екельз пам'ятав оголошення до останньої літери. «Із попелу й праху, із пилу й золи постануть, немов золоті саламандри, старожитні роки, юні роки, і трояндами світ запахтить, і сивоголові стануть мов Чорні ір-

ландці¹, і старість щезне з очей; усе, геть усе знову посіяним бути захоче, і від смерті втече, повернувшись до первнів своїх, і сонця вставатимуть на заході, а заходитимуть на сяйливому сході, наперекір законам світобудови місяці заясніють від повні до молодика, геть усе чисто позникає одне в одному, неначе китайські шкатулки², неначе кролики у капелюхах, геть усе чисто – і насіння, і юнь – повернеться до смерті нової, до часів, що були перед створенням світу. Достатньо лише одного дотику руки, звичайного дотику».

– Неймовірно, – видихнув Екельз; на його худому обличчі миготіло світло від Машини. – Справжня Машина Часу. – Він аж струсонув головою. – Я гадаю, що якби вчора результати виборів були іншими, то я мусів би ховатися тут. Слава Богу, що

¹ «Black Irish» (чорний ірландець) – термін, що його вживають американські ірландці стосовно людей ірландського походження із темно-коричневим чи чорним волоссям.

² Китайська шкатулка – популярний у світі китайський сувенір у вигляді дерев'яної шкатулки із вкладеними одна в одну шкатулками менших розмірів.

переміг Кейт. У Сполучених Штатів буде хороший президент.

– Так, – згодився чоловік за письмовим столом. – Нам пощастило. Якби перемогу здобув Дойчер¹, у нас була би найжорстокіша форма диктатури. Це людина, котра виступає проти всього – миру і віри, людяності і розуму. Ви знаєте, що люди нам уже телефонували, ніби й жартуючи, хоча... Казали, що якщо Дойчер стане президентом, вони хочуть перейти жити у 1492 рік². Звісно ж, ми не займаємося втечами, а лише організуємо сафарі. У будь-якому разі, зараз президентом є Кейт. Тож усе, про що вам слід турбуватися, це...

– ...вбити мого динозавра, – докінчив за нього Екельз.

– *Tyrannosaurus Rex*. Ящір-тиран, наймерзенніше чудовисько в історії. Підпишіть це. Що би з вами не трапилося, ми за це не відповідаємо. Ті динозаври голодні.

¹ Натяк на Адольфа Гітлера («Der Deutscher» у перекладі з німецької означає «німець»).

² У 1492 році іспанський мореплавець італійського походження Христофор Колумб (1451–1506) відкрив Америку.

– Намагаєтесь мене залякати? – аж спалахнув Екельз.

– Щиро кажучи, так. Ми не хочемо, щоб туди вирушила людина, яка злякається першого ж пострілу. Минулого року було вбито шість керівників сафарі і дюжину мисливців. Ми тут для того, щоби організувати вам пригоду, про яку тільки може мріяти справжній мисливець. Ми відправляємо вас на шість мільйонів років назад, аби ви могли вполювати найбільшу здобич усіх часів. Ваш чек все ще там. Порвіть його.

Містер Екельз подивився на чек. Його пальці тремтіли.

– Успіху, – сказав чоловік за письмовим столом. – Містере Тревіс, займіться ним!

Прихопивши свої рушниці, вони мовчки пішли через кімнату до Машини, до срібного металу і ревучого світла.

Спочатку день, потім ніч, потім день, потім ніч, потім день-ніч-день-ніч. Тиждень, місяць, рік, десятиріччя! 2055 р. Наша ера. 2019. 1999! 1957! Проїхали! Машина заревіла.

Вони одягнули кисневі шоломи і перевірили навушники.

Екельз гойдався на м'якому сидінні – обличчя бліде, зуби стиснуті. Він відчув тремтіння у руках, поглянув униз і побачив, що його пальці міцно стискають нову гвинтівку. У Машині було ще четверо чоловіків. Тревіс, керівник сафари, його помічник Лесперенс і ще двоє мисливців – Біллінгз і Кремер. Вони сиділи, дивлячись один на одного, а роки миготіли навколо них.

– Чи може ця зброя вбити динозавра? – мимоволі вирвалося в Екельза.

– Якщо ви поцілите в нього правильно, – сказав Тревіс через радіошолом, – у деяких динозаврів два мозки: один у голові, а другий – значно нижче по хребту. Ми тримаємося подалі від таких. Краще не випробовувати долю. Зробіть два перші вистріли в очі, якщо вам це вдасться. Коли осліпите його, тоді беріться за мозок.

Машина завилала. Час був неначе кіноплівка, прокручувана назад. Сонця пролітали, а за ними проносились десятки мільйонів місяців.

– Це ж помислити лише, – сказав Екельз, – будь-який мисливець, котрий коли-небудь жив, позаздрив би нам сьогодні. Тут і Африка видаватиметься Іллінойсом.

Машина сповільнила хід; її рев перейшов у гудіння. Машина зупинилася.

Сонце застигло в небі.

Туман, що окутав Машину, розсіявся, вони були у непам'ятних часах, у справді непам'ятних часах, три мисливці і два керівники сафари, у кожного на колінах – блакитна металева рушниця.

– Христос ще не народився, – сказав Тревіс, – Мойсей ще не піднімався на гору поговорити з Богом¹. Піраміди ще й досі в землі, чекають, коли для них витешуть і складуть камінь. Пам'ятайте про це. Александр, Цезар, Наполеон, Гітлер – нікого з них ще не існує.

Чоловіки кивнули.

– Це, – тицьнув пальцем містер Тревіс, – джунглі за шістдесят мільйонів дві

¹ Як стверджує Старий Заповіт (Вихід 19), після виходу євреїв із єгипетського рабства Мойсей, вождь і законодавець єврейського народу, був покликаний Господом на гору Синай, звідки через 40 діб повернувся із отриманими безпосередньо від Бога Десятьма заповідями.

тисячі п'ятдесят п'ять років до президента Кейта.

Він вказав на металеву доріжку, яка вела над розпареним болотом у зелені зарості, звиваючись поміж велетенських папоротей і пальм.

– А це, – сказав він, – доріжка, прокладена фірмою «Сафарі у часі» для вас.

Вона знаходиться на висоті шість дюймів над землею. Не торкається жодної травинки, квітки чи дерева. Це антигравітаційний метал. Її призначення – за будь-яких обставин не допустити вашого контакту із цим світом минулого. Залишайтеся на доріжці. Не сходьте з неї. Я повторюю. Не сходьте. За жодних обставин! Якщо ви впадете з неї – штраф. І не стріляйте у жодну тварину без нашого дозволу.

– Чому? – запитав Екельз.

Вони сиділи у первісних заростях. Вітер доносив далекі пташині крики, запах смоли і давнього солоного моря, вологих трав і квітів кольору крові.

– Ми не хочемо змінювати майбутнє. Ми для цього Минулого – чужинці. Уряд не схвалює, що ми тут. Ми змушені давати великі хабарі за ліцензію. Машина

часу – дуже делікатний бізнес. Мимоволі ми можемо вбити важливу тварину, маленьку пташку, плітку чи навіть квіточку, чим зруйнуємо необхідну ланку у розвитку виду.

– І все ж незрозуміло, – сказав Екельз.

– Гаразд, – продовжив Тревіс, – припустимо, ми випадково убили тут одну мишу. Це означає, що усі нащадки цієї конкретної миші також знищені, правильно?

– Так.

– І всі нащадки нащадків нащадків цієї однієї миші. Наступивши на мишу, ви знищуєте не одну, а дюжину. Тисячу, мільйон, мільярд мишей, які могли народитися!

– Гаразд, вони мертві, – сказав Екельз. – То й що?

– То й що? – Тревіс тихо фиркнув. – Гаразд, а як щодо лисиць, яким будуть потрібні ці миші, щоби вижити? Через відсутність десяти мишей помирає лисиця. Через відсутність десяти лисиць помирає з голоду лев. Через відсутність лева загинуть всі види комах, грифи, безкінечні мільярди життєвих форм. І підсумовуючи:

через п'ятдесят дев'ять мільйонів років печерна людина, одна із дюжини у цілому світі, вирушає полювати на дикого кабана чи шаблезубого тигра. Але ви, мій друже, знищили всіх тигрів у цій місцевості. Наступивши всього лише на одну мишу. Отож, печерна людина помирає з голоду. А ця печерна людина, зауважте, будь ласка, це не просто така собі людина, ні! Це цілий майбутній народ. З її чересел прийшли би у світ з десятеро синів. З їхніх чересел – сто синів, і так вперед до цивілізації. Знищіть цю одну людину, і ви знищите расу, народ, історичну епоху. Це те ж саме, що вбити кількох онуків Адама. Те, що ви наступили ногою на одну мишу, можна порівняти із землетрусом, який міг би потрясти нашу землю і доли крізь Час, аж до самих основ. Зі смертю цієї однієї печерної людини мільярди інших ще ненароджених будуть задушені ще у материнському лоні. Можливо, Рим ніколи не постане на семи своїх пагорбах. Можливо, Європа назавжди залишиться непрохідним лісом, і лише Азія розквітне. Наступіть на мишу – і ви зруйнуєте Пі-

раміди. Наступіть на мишу – і у вічності ви залишите слід завбільшки як Великий Каньйон¹. Королева Єлизавета² може ніколи не народитися, Вашингтон ніколи не перетне Делавер³, Сполучених Штатів взагалі ніколи не буде. Отож будьте обережними. Залишайтеся на Стежці. Ніколи не сходьте з неї!

– Зрозуміло, – сказав Екельз. – Тож нам просто так не минеться навіть доторк до трави.

– Правильно. Загибель тієї чи іншої рослини навряд чи суттєво змінить довколишнє. Проте маленька помилка тут примножується упродовж шістдесяти

¹ Великий Каньйон, або Великий каньйон Колорадо (Grand Canyon), розташований на північному заході американського штату Аризона на плато Колорадо. Його довжина 446 км, глибина – до 1600 м.

² Мається на увазі Єлизавета I (Elizabeth I of England, 1533–1603) – королева Англії та Ірландії між 1558 та 1603 роками, за час правління котрої Англія перетворилася у володаря морських просторів.

³ Йдеться про знану історичну подію часів Війни за незалежність США – форсування ріки Делавер у різдвяну ніч із 25 на 26 грудня 1776 р., здійснене майбутнім першим президентом США Джорджем Вашингтоном та його загоном.

мільйонів років. Звісно, цілком можливо, що наша теорія хибна. Можливо, ми не можемо змінити Час. Чи, можливо, ми можемо змінювати його лише незначним чином. Мертва миша тут спричинює певне відхилення у світі комах там, потім – популярну диспропорцію, згодом – неврожай, депресію, голод, і, врешті-решт, соціальні зміни у країнах, що знаходяться у часі далеко від нас. Можливо, вплив буде значно менш відчутним: легкий подих, шепіт, волосинка, пилок у повітрі – така дрібничкова, незначна зміна, що поки не приглянеться пильніше, не побачите її. Хто знає? Хто може насправді сказати, що йому це відомо? Ми не знаємо. Ми лише припускаємо. Але допоки ми не знаємо напевне, до чого призведе наше блукання у Часі – до значної веремії чи ледве вловимого шелесту в історії, до тих пір ми повинні бути з дідька обережні. Ця Машина, ця Стежка, ваші одяг і тіла, як вам відомо, перед мандрівкою були стерилізовані. Ми носимо ці кисневі шоломи, тому не можемо перенести наші бактерії у стародавню атмосферу.

– Але звідки нам відомо, яких тварин можна вбивати?

– Вони позначені червоною фарбою, – сказав Тревіс. – Сьогодні перед нашою мандрівкою ми відправили сюди Лесперанса на Машині. Він прибув саме в цю епоху і прослідкував за деякими тваринами.

– Вивчав їх?

– Саме так, – відповів Лесперанс. – Я простежую все їхнє життя, примічаючи, хто з-поміж них живе найдовше. Таких обмаль. Скільки разів вони спаровуються? Не часто. Життя коротке. Коли я знаходжу тварину, яка повинна померти – на неї впаде дерево чи вона потоне у смоляній ямі, я зазначаю точну годину, хвилину і секунду. Я стріляю бомбою з фарбою. Вона залишає червону пляму на її боці. Не помітити її неможливо. Потім я розраховую наше прибуття у минуле таким чином, щоби ми зустріли Монстра не раніше, ніж за дві хвилини до його неминучої смерті. Тож ми вбиваємо лише тих тварин, у яких немає майбутнього, які більше ніколи не спаряться. Бачите, наскільки ми обережні?

– Але якщо ви були тут сьогодні зранку, – схвильовано сказав Екельз, – то мали

наштовхнутися на нас, на наше сафарі. Як воно закінчилося? Чи було успішним? Чи всі залишилися живими?

Тревіс і Лесперанс поглянули один на одного.

– Це був би парадокс, – сказав останній. – Час не допустить такої плутанини, аби людина зустріла саму себе. Коли з'являється загроза таких випадків, Час відходить убік. Щось схоже на те, коли літак потрапляє у повітряну яму. Чи відчули ви, як Машина підстрибнула саме перед тим, як ми зупинились? Це ми проминули самих себе по дорозі назад у Майбутнє. Ми не бачили нічого. Тому неможливо сказати, чи була ця експедиція успішною, чи вбили ми нашого монстра або чи всі ми – точніше ви, містере Екельз, – залишилися живими.

Екельз витиснув якусь подобу посмішки.

– Припиніть, – відрізав Тревіс. – Усім встати. .

Вони були готові вийти з Мащини.

Джунглі були високими, і джунглі були широкими, і джунглі були цілим світом довіку. Небо повнили звуки, схожі на му-

зику, і звуки, схожі на ляскання парусини, і це були птеродактилі, що ширяли на пористих сірих крилах, велетенські кажани із марення і нічного жахіття.

Балансуючи на вузькій Стежці, Екельз жартома прицілився зі своєї гвинтівки.

– Припиніть! – сказав Тревіс. – Навіть жартома не цільтеся, чорт вас забирай. Якщо ваша зброя раптом вистрелить...

Екельз почервонів.

– Де наш тиранозавр?

Лесперанс поглянув на свій годинник.

– Попереду. Ми перетнемо його шлях через шістдесят секунд. Шукайте червону пляму! Не стріляйте, допоки ми не командуємо. Залишайтеся на Стежці. Залишайтеся на Стежці!

Вони рушили назустріч ранковому вітру.

– Дивно, – пробурмотів Екельз. – Попереду – шістдесят мільйонів років, день виборів минув. Кейт став президентом. Усі святкують. А ми тут, і мільйонів років немов не було, їх просто не існує. Речі, про які ми непокоїлися упродовж місяців, усе життя, ще навіть не з'явилися у світі, їх не існує навіть у задумі.

– Всім зняти рушниці із запобіжників, – наказав Тревіс. – Ваш постріл перший, Екельз. Другий – Біллінгз. Третій – Кремер.

– Я полював на тигра, вепра, буйвола, слона, але це зовсім інша річ, – сказав Екельз. – Я тремчу, наче дитина».

– Тс! – сказав Тревіс.

Усі зупинилися.

Тревіс підняв руку.

– Попереду, – прошепотів він. – У тумані. От де він. Зустрічайте Його Королівську Величність.

Джунглі були широкими і сповненими щebetу, шереху, бурмотіння і зітхань.

Раптом усе затихло, наче хтось зачинив двері.

Тиша.

Гуркіт грому.

Із туману, за сто ярдів попереду, з'явився Tugannosaurus Rex.

– О Господи, – прошепотів Екельз.

– Тс!

Він ішов на велетенських лискучих, пружних, довгих ногах. Велетенський бог зла, притискаючи свої тендітні лапки годинникаря до маслянистих грудей реп-

тилії, він вивищувався на тридцять футів над половиною дерев. Кожна нога – поршень, тисяча фунтів білої кістки, перев'язаної товстими канатами м'язів, захищених мерехтливою шорсткуватою шкірою, схожою на кольчугу безстрашного воїна. Кожне стегно – тонна м'яса, кістки і сталеві кольчуги. А з велетенської дихаючої грудної клітки звисала пара ніжних рученят, рученят із кистями, які могли би підняти і вивчати людей, неначе іграшки. В той час як зміїна шия звивалася, сама голова – тонна різьбленого каменю, легко підіймалася вгору. Із широко роззявленої пащі виднівся частокіл схожих на кинджали зубів. Його очі, завбільшки як страусячі яйця, оберталися, не виражаючи нічого, крім голоду. Він закрив свій рот із смертельним оскалом. А тоді побіг, ламаючи задніми ногами довколишні дерева і кущі, його кігтисті стопи передирали вогку землю, залишаючи сліди завглибшки шість дюймів там, куди він переносив свою вагу. Він біг плавним балетним кроком, аж надто врівноваженим і збалансованим як для його десяти тонн. Він обе-

режно перемістився на освітлену сонцем ділянку, промацуючи повітря своїми гарними рептилячими рученятами.

– О Господи, – губи Екельза тремтіли. – Він міг би випростуватися і схопити місяць.

– Т-с-с, – злісно урвав його Тревіс. – Він нас ще не побачив.

– Його неможливо вбити, – тихо озвучив свій вердикт Екельз, і це прозвучало як аксіома. Він обмізкував усі факти, відтак дійшов цього обдуманого висновку. Гвинтівка у його руках видавалася іграшковою. – Ми цілковиті дурні, якщо прибули сюди. Це неможливо.

– Заткніться, – засичав Тревіс.

– Жах.

– Кругом! – скомандував Тревіс. – Ідіть спокійно до Мащини. Ми повернемо вам половину суми.

– Я не сподівався, що він буде настільки великим, – сказав Екельз. – Прорахувався, от і все. А тепер я хочу вибратися звідси.

– Він бачить нас.

– Он червона пляма на його грудях.

Ящір-тиран випрямився на весь свій зріст. Його броньована плоть виблискувала наче тисяча зелених монет. Вкриті слизом, монети парували. У слизі звивалися крихітні комахи, тож здавалося, що все тіло посмикується і похитується, навіть коли сам монстр не рухався. Запах сирого м'яса завис над пралісом.

– Виведіть мене звідси, – сказав Екельз. – Таке зі мною вперше. Я завжди був упевнений, що залишуся живим. У мене були хороші провідники, вдалі сафарі і відчуття безпеки. Цього разу я прорахувався. Зізнаюся, це мені не під силу. Я з цим не впораюся.

– Не біжіть, – сказав Ласперенс. – Поверніться кругом. Заховайтеся у Машині.

– Гаразд, – здавалося, Екельз заціпенів. Він поглянув на свої ноги, наче намагаючись змусити їх рухатися, і застогнав від безсилля.

– Екельз!

Він зробив декілька кроків, мружачись і ледве тягнучи ноги.

– Не туди!

Щойно він зробив перші кроки, монстр із жахливим криком кинувся вперед. Він подолав сто ярдів за чотири секунди. Гвинтівки злетіли вгору і вистрілили. Ураган із рота чудовиська оповив їхні залпи смородом слизу і старої крові. Монстр заревів, його зуби заблищали на сонці.

Екельз, не оглядаючись назад, насліп ступив на край Стежки, його гвинтівка безцільно хилиталася у руках. Він зійшов із стежки і, сам того не усвідомлюючи, поплентався у джунглі. Його стопи потонули у зеленому моху. Ноги несли його вперед, він почувався самотнім і далеким від тих подій, що відбувалися позаду.

Гвинтівки вистрілили знову. Їхній звук потонув у людських криках і пронизливо-му громовому реві ящера. Велетенський хвіст рептилії злетів угору і, наче батіг, почав шмагати навсібіч. Деревя вибухали хмарами листя і гілок. Монстр різко опустив вниз свої рученята ювеліра, щоби приголубити людей, розірвати навпіл, розчавити, наче ягоди, запхати їх у свою пащу, у волаючу горлянку. Здавалося, що його схожі на валуни очі були врівень із людьми. Вони побачили у них свої відо-

браження і вистрелили у металеві повіки і вилискуючі чорні зіниці.

Тугannosaurus упав. Наче кам'яний ідол, наче снігова лавина. Ревучи, він чіплявся за дерева, звалюючи їх. Він зім'яв і розірвав металеву Стежку. Люди позаду кували, а тоді кинулися назад. На землю гримнуло десять тонн мертвої плоті і костомях. Рушниці вистрелили. Монстр ударив своїм броньованим хвостом, клацнув своїми змійними щелепами і затих. Із його горла струменів фонтан крові. Десь усередині тріснув мішок із речовинами, й огидний потік залив мисливців. Облиті чимось червоним і блискучим, вони заціпеніли.

Грім затих.

Джунглі мовчали. Після обвалу – зелений спокій. Після нічного жахіття – ранок.

Біллінґс і Кремер всілися на Стежку, де їх вирвало. Тревіс і Лесперанс стояли з рушницями, з яких все ще вився дим, і лаялися.

У Машині Часу, тремтячи усім тілом, лежав долілиць Екельз. Йому вдалося повернутися до Стежки і заповзти у Машину.

Підійшов Тревіс, глянув на Екельза, узяв із металевого ящика марлю і повернувся до тих, які сиділи на Стежці.

– Повитирайтесь.

Вони витерли кров із шоломів і теж почали лаятися. Монстр лежав, схожий на гору м'яса. Зсередини доносилися зітхання і бурмотіння – це відмирили клітини, органи переставали функціонувати, рідини востаннє текли із порожнини у мішечок, а звідти – у селезінку, все припиняло функціонувати, завмирало назавжди. Так наче ви стоїте коло розбитого локомотива чи екскаватора, що закінчує свою роботу – усі клапани відкриті або міцно затиснуті. Затріщали кістки; багатотонна маса некерованої власної плоті – мертва маса – розтрощила притиснуті до землі крижкі передпліччя. Коліваючись, м'ясо осіло.

Ще один тріск. Високо над їхніми головами від стовбура відламалася велетенська гілляка. Вона впала на вже мертво чудовисько, наче остаточно засвідчуючи його смерть.

– Ну ось, – Лесперанс глянув на годинник. – Секунда в секунду. Це саме те де-

рево, яке і мало впасти і вбити тварину, – він поглянув на двох мисливців. – Вам потрібна фотографія трофею?

– Що?

– Ми не можемо забирати здобич у Майбутнє. Тіло мусить залишитися тут, де тварина і мала загинути, щоби комахи, птахи і бактерії могли дістатися до нього, для чого вони і були призначені. Все повинно перебувати у рівновазі. Тіло зостанеться, але ми можемо сфотографувати вас біля здобичі.

Двоє чоловіків спробували зібратися з думками, але за мить відмовилися від цього, похитуючи головами.

Вони дозволили провести себе вздовж металевої Стежки. Втомлено опустившись на сидіння всередині Машини, озирнулися і ще раз глянули на застиглий пагорб – вбите чудовисько, на паруючій броні якого вже метушилися дивні птахоящери і золотаві комахи.

Раптовий звук змусив їх заціпеніти: на підлозі Машини Часу, тремтячи, сидів Екельз.

– Пробачте, – сказав він врешті-решт.

– Встаньте, – крикнув Тревіс.

Екельз підвівся.

– Йдіть на Стежку, – сказав Тревіс, цілячись у нього з гвинтівки. – Ви не повернетесь назад у Машину. Ми залишаємо вас тут!

Лесперанс схопив Тревіса за руку:

– Зачекай...

– Не лізь, – Тревіс струсив його руку. – Через цього сучого сина ми ледь не загинули. Але це ще не все, ні. Його черевики! Поглянь на них! Він зійшов зі Стежки. Це розорить нас! Один Бог знає, скільки нам доведеться заплатити! Десятки тисяч доларів страхівки! Ми гарантуємо, що ніхто не зійде зі Стежки. Він зійшов. Ідіот! Мені доведеться доповісти уряду. Вони можуть відкликати нашу ліцензію на подорожі. Хто знає, що він накоїв у Часі, в Історії!

– Не переймайся так, ну, зібрав він трохи болота.

– Звідки нам знати? – закричав Тревіс. – Ми не знаємо нічого! Це таємниця! Забирайтеся звідси, Екельз!

Екельз лише посмикував сорочку:

– Я заплачу будь-які гроші. Сто тисяч доларів!

Тревіс втупився поглядом на чекову книжку Екельза і сплюнув.

– Виходьте. Монстр біля Стежки. Запхайте руки по лікті у його пащу. Після цього ви зможете повернутися з нами.

– Це несправедливо!

– Монстр мертвий, нещасний виродку. Кулі! Кулі не можна залишати. Вони не належать Минулому, вони можуть щось змінити. Ось мій ніж. Виріжте їх!

Джунглі знову ожили, сповнилися первісними звуками і пташиними голосами. Екельз повільно повернувся, щоби роздивитися купу доісторичного непотребу, цей пагорб жахить і страху. Через тривалий час він, наче сновида, почовгав уздовж Стежки.

Він повернувся, тремтячи усім тілом, через п'ять хвилин. Його руки були по лікті мокрі і червоні від крові. Він протягнув долоні вперед. На кожній було декілька сталевих куль. Потім він упав. І лежав там, де впав, непорушно.

– Тобі не слід було змушувати його робити це, – сказав Лесперанс.

– Не слід? Ще зарано про це говорити. – Тревіс штовхнув нерухоме тіло. – Він житиме. Наступного разу він не вирушить полювати на таку здобич. Га-разд, – він втомлено підняв великий палець у бік Лесперанса, – вмикай. Повертаймося додому.

1492. 1776. 1812.

Вони вимили руки і обличчя. Вони перевдягли свої затверділі від крові сорочки і штани. Екельз опритомнів, але продовжував мовчати. Тревіс пильно дивився на нього упродовж десяти хвилин.

– Не дивіться на мене, – закричав Екельз. – Я нічого не зробив.

– Хто зна...

– Усього лише зійшов із Стежки, це все, трохи болота на моїх черевиках. Що ви хочете від мене – впасти на коліна і молитися?

– Цілком можливо, що це знадобиться. Я попереджаю вас, Екельз, що все ще можу вас убити. Моя гвинтівка напоготові.

– Я не винний. Я нічого не вчинив.

1999. 2000. 2055.

Машина зупинилася.

– Виходьте, – наказав Тревіс.

Кімната була такою самою, якою вони її залишили. Проте не зовсім такою самою. Той самий чоловік сидів за тим самим письмовим столом. Проте не зовсім той самий чоловік не зовсім за тим самим письмовим столом. Тревіс поспіхом роззирнувся.

– Все нормально? – нервово запитав він.

– Прекрасно. Ласкаво просимо додому!

Тревіс не розслабився. Здавалося, він розглядає кожен атом повітря на шляху сонячного проміння, яке линуло крізь високе вікно.

– Гаразд, Екельз, забирайтеся звідси. І більше ніколи не повертайтеся.

Екельз не рухався.

– Ви мене чули? – сказав Тревіс. – На що це ви витріщилися?

Екельз стояв, принохуючись до повітря, і в повітрі щось було. Якась хімічна домішка – настільки незначна, настільки мізерна, що лише ледве чутний голос підсвідомості попереджав його про неї. Кольори – білий, сірий, блакитний, оранжевий, на стіні, на меблях, на небі за вікном – були... були... І було якесь відчуття. Його тіло тремтіло. Руки трусилися. Він стояв,

усіма порами тіла всотуючи невідповідності. Десь хтось начебто свиснув в один із тих свистків, що їх чують лише собаки. Його тіло беззвучно закричало у відповідь. За цією кімнатою, за цією стіною, за цим чоловіком, котрий був не зовсім тим самим чоловіком, який сидів за письмовим столом, що був не зовсім тим самим столом... знаходився цілий світ вулиць і людей. Неможливо було сказати, яким був цей світ тепер. Він міг відчувати, як вони рухаються там, за стінами, майже як маленькі шахові фігурки, звіювані сухим вітром.

Однак в першу чергу кидалося в очі оголошення, намальоване на стіні офісу, те ж саме оголошення, яке він уже читав сьогодні раніше, коли вперше увійшов сюди.

Оголошення змінилося:

САФАРІ УЧАСІ, КОРПОРАЦІЯ
САФАРІ У БУДЬ-ЯКОМУ РОЦІ
МЕНУЛОГО
ВИ ВЕЗНАЧАЄТЕСЯ
ІЗ ЗДОБЕЧЮ
МИ ДОПРАВЛЯЄМО ВАС ТУДИ
ВИ ЇЇ ВБЕВАЄТЕ.

Екельз відчув, як він падає у крісло. Він у шаленстві обмацував товстий шар болота на своїх черевиках. Його тремтяча рука підняла грудочку болота.

– Ні, цього не може бути. Таж не через таку дрібницю, як ця. Ні!

Втоптана у болото плямка виявилася метеликом, що виблискував зеленню, золотом і чорнотою, метеликом дуже гарним і дуже мертвим.

– Через таку дрібницю! Через метелика! – закричав Екельз.

Метелик упав на підлогу – граційний, мізерний дріб'язок, що порушив рівновагу і повалив ряд маленьких кісточок доміно, потім великих, а тоді гігантських: крізь роки вздовж Часу. Голова Екельза запаморочилася, думки сплуталися. Метелик не міг змінити світобудову. Смерть одного метелика не могла спричинити такі наслідки. Чи могла?

Його обличчя було похолодніло.

– Хто.. хто переміг на президентських виборах учора? – тремтячими губами запитав він.

Чоловік за письмовим столом засміявся.

– Ви жартуєте? Ви і самі знаєте. Звісно, Дойчер! Хто ж іще? Не цей же слимак Кейт. Тепер у нас стала людина, людина із сильною вдачею. – Службовець отерепів. – Що з вами?

Екельз застогнав. Він упав на коліна. Тремтячими пальцями потягнувся до золотистого метелика.

– Чи не можемо ми, – благав він увесь світ, себе, службовців, Машину, – чи не могли би ми повернути його назад, чи не могли би ми знову його оживити? Чи не можемо ми почати все спочатку? Можливо...

Він застиг непорушно із заплющеними очима, чекав, тремтячи. Він чув, як голосно дихає у кімнаті Тревіс, він чув, як Тревіс перекладає гвинтівку, знімає із запобіжника і піднімає її.

І загриміло.

Вбивця

Музика йшла за ним білими коридорами. Він пройшов повз двері: вальс із «Веселої вдови»¹. Наступні: «Відпочинок фавна»². Треті: «Поцілуй мене знову»³. Він звернув у боковий коридор: «Танок із шаблями»⁴ накрив його з головою цимбалами, барабанами, глечиками, виделками, ножами, сковорідками, громом і олов'яними блискавками. Все зникло. Він попря-

¹ «Весела вдова» (нім. «Die lustige Witwe») – оперета австро-угорського композитора Франца Легара (1870–1948).

² «Відпочинок фавна», точніше йдеться про «Прелюдію до “Пообіднього відпочинку фавна”» («Prélude à l'après-midi d'un faune», 1892–1894) – симфонічний твір французького композитора Клода Дебюссі (1862–1918).

³ «Поцілуй мене знову» («Kiss Me Again») – пісня з оперети «Мадмуазель кравчиня» («Mlle Modiste») американсько-ірландського композитора, віолончеліста і диригента Віктора Герберта (1859–1924).

⁴ «Танок із шаблями» – знаменитий танок із балету «Гаяне» (1942) вірменського композитора і диригента Арама Ілліча Хачатуряна (1903–1978).

мував у вестибюль, де сиділа секретарка, зачарована «П'ятою симфонією» Бетховена¹. Він пройшов прямо перед нею, але вона його так і не помітила.

Його наручник задзижчав.

– Так?

– Це Лі, тату. Не забудь переказати мені гроші.

– Так, синку, добре. Я зараз зайнятий.

– Я просто хотів нагадати, тату, – сказав наручник.

«Ромео і Джульєтта» Чайковського² заглушила його голос і побігла нескінченними коридорами.

Психіатр ішов по вулику кабінетів, через суміш мелодій, де Стравінський зустрічався з Бахом, Гайдн як міг відбивався від Рахманінова, а Дюк Еллінгтон

¹ «П'ята симфонія» (Симфонія № 5 до мінор, ор. 67) геніального німецького композитора і піаніста Людвіга ван Бетховена (1770–1827).

² Йдеться про увертюру-фантазію «Ромео і Джульєтта». Цей симфонічний твір видатного російського композитора Петра Ілліча Чайковського (1840–1893) написаний ним під враженням від однойменної трагедії англійського драматурга Вільяма Шекспіра.

шматував Шуберта¹. Він кивнув секретаркам, котрі щось наспівували під носа, і лікарям, які бадьоро насвистували, займаючись ранковою роботою. У своєму кабінеті він звірив кілька документів зі стенографісткою, що теж наспівувала впівголоса, а тоді зателефонував капітану поліції, котрий сидів поверхом вище. Через кілька хвилин блимнув червоний вогник і голос зі стелі сказав:

– Арештованого доправлено у камеру для допитів номер дев'ять.

Він відчинив двері камери, увійшов і почув, як за ним клацнув замок.

¹ Бредбері називає тут видатних композиторів світового масштабу, а саме – російського композитора і диригента українського походження Ігора Федоровича Стравінського (1882–1971); німецького композитора, органіста і скрипаля Йоганна Себастьяна Баха (1685–1750); австрійського композитора Франца Йозефа Гайдна (1732–1809); російського композитора, піаніста-віртуоза і диригента Сергія Васильовича Рахманінова (1873–1943); афроамериканського джазового музиканта, композитора і керівника всесвітньо відомого оркестру Дюка Еллінгтона (автонім – Едвард Кеннеді Еллінгтон, 1899–1974) й австрійського композитора Франца Петера Шуберта (1797–1828).

– Ідіть геть, – сказав в'язень, усміхнувшись.

Психіатра вразила ця посмішка. Дуже сонячна, приємна, тепла посмішка, що випромінювала яскраве світло. Вранішня зоря серед темних пагорбів. Полуднєве сонце опівночі – ось якою була ця посмішка. Блакитні очі безтурботно сяяли над цим білозубим виявом впевненості в собі.

– Я тут, щоби допомогти вам, – сказав психіатр, насупившись.

Щось із кімнатою було не так. Він відчув це, щойно увійшовши. Він озирнувся навколо. В'язень засміявся.

– Якщо ви дивуєтесь, чого це тут так тихо, то це тому, що я щойно забив радіо до смерті.

«Агресивний», – подумав лікар.

В'язень угадав цю думку, посміхнувся і заспокійливо махнув рукою:

– Ні-ні, я небезпечний тільки для механізмів, що базікають без упину.

Уламки трубок і уривки дротів настінного радіо лежали на сірій підлозі. Не звертаючи на них уваги і відчуваючи на собі цю посмішку, немов тепло від лампи,

психіатр сів навпроти пацієнта у незвичній тиші, наче перед штормом.

– То ви – пан Елберт Брок, що називає себе Вбивцею?

Брок люб'язно кивнув.

– Перш ніж ми почнемо... – Невловимим рухом він зняв наручник із докторової руки, стиснув його зубами так, що той аж заскреготав і хруснув, як горіх, і повернув ураженому психіатру з таким виглядом, неначе зробив їм обом послугу. – Отак краще.

Психіатр дивився на розламаний пристрій.

– Ви ще збільшили розмір заподіяної вами шкоди.

– Мені все одно, – усміхнувся пацієнт. – Як у тій старій пісні: «Хай буде, що буууде!»¹ – Він промугикав її.

Психіатр запитав:

– Ви готові почати?

– Так. Першою або однією з перших моїх жертв став телефон. То було жорсто-

¹ Імовірно, мається на увазі однойменна пісня Боба Вілса (автонім: Джеймс Роберт Вілс, 1905–1975) – одного із популярних виконавців вестерн-свінгу наприкінці 30-х рр. ХХ ст.

ке вбивство. Я запхнув його у кухонний подрібнювач! Але подрібнився він лише наполовину – бідолаха-подрібнювач вдавився. А після цього я застрелив телевізор!

Психіатр хмикнув.

– Випустив шість куль прямо в екран. Видовище його шматочків, що із дзенькотом розлітались на всі боки, було прекрасним. Неначе впала кришталева люстра.

– У вас розвинене образне мислення.

– Дякую. Я завжди мріяв стати письменником.

– Розкажіть мені, коли ви вперше усвідомили, що ненавидите телефон.

– Він лякав мене ще з дитинства. Мій дядько називав його Машиною Привидів. Безтілесні голоси. Я боявся його до смерті. І в подальшому житті я не міг спокійно ним користуватись. Телефон здавався мені якимось нелюдським приладдям, яке може пропустити особистість людини через свої дроти, якщо захоче. А якщо не захоче, то просто відфільтрує вашу особистість так, що голос, який дійде до іншого кінця дроту, буде холодним, як риба. Повним сталі, міді, пластику, чого завгодно, тільки не тепла і справжності. По телефону легко каза-

ти не те, що думаєш; телефон перекручує значення слів. Нажити ворога по телефону дуже легко. Ще, звісно, телефон – така зручна річ; просто він завжди поруч і вимагає, щоб ви зателефонували тому, хто не хоче, щоб йому надокучали. Друзі увесь час телефонували, телефонували і телефонували мені. Чорт, у мене не було вільного часу. Як не телефон, то телевізор, як не радіо, то фонограф. Як не телевізор, фонограф чи радіо, то фільми з кінотеатру за рогом, фільми, що проєктуються на низькі купчасті хмари із перервами на рекламу. Дощ уже не дощ, а наче змилки якісь. Як не реклама на хмарах, то музична реклама з естради у кожному ресторані; музика і реклами в автобусах, якими я їздив на роботу. Як не музика, то переговори по інтеркому чи мій нічний жах – наручний радіопередавач, по якому друзі і дружина телефонували мені кожні п'ять хвилин. Що такого у цих «сучасних зручностях», що робить їх такими спокусливо зручними? Як це уявляє собі пересічна людина? Ось я, ось у мене є час і ось мій наручник – чого б мені не набрати старого друзяку Джо?

«Алоу, алоу!» Я люблю друзів, люблю свою дружину, людство, дуже люблю, але ось дружина телефонує, щоби спитати: «А де ти зараз, любий?» – а наступної миті телефонує друг і каже: «Щойно почув класний непристойний жарт. Був собі один чолов'яга...» – а потім телефонує якийсь незнайомиць і викрикує: «Це опитування компанії Файнд-Факс. Яку гумку ви жуєте цієї самої миті?» Ну?

– Як ви почувалися упродовж тижня?

– Гніт було підпалено – я неначе стояв на краю стрімкої скелі. Того ж дня по обіді я зробив те, що зробив у конторі.

– А саме?

– Вилив склянку води в інтерком.

Психіатр позначив щось у блокноті.

– Сталося коротке замикання?

– І пречудове! Прямо пересувний День незалежності! Боже, стенографісти бігали з такими загубленими виразами обличчя! Здійняли такий галас!

– Тимчасово стало трохи легше, чи не так?

– Просто прекрасно! Тоді мені заманулося втоптати наручник у тротуар. Він

пронизливо кричав на мене: «Опитування народу номер дев'ять. Що ви їли на обід?» – і я вичавив із нього дух!

– Стало ще легше?

– Мені це подобалося дедалі більше! – Брок потер долоні. – І я подумав: чого б не почати особисту революцію, щоби звільнити людство від деяких «зручностей»? Для кого це зручно? Зручно для друзів: «Егей, Еле, подумав, чи не зателефонувати тобі. Я тут сиджу в роздягальні у Грін Гіллс. Грав у гольф і забив в останню лунку з першого удару! З першого удару, Еле! Чудовий день. Вже пропустив скляночку віскі. Подумав, що тобі буде цікаво, Еле!» Зручно для контори, коли я працюю на виїзді. Моя машина обладнана рацією, тож я кожної Божої миті на зв'язку. На зв'язку! Який гідкий вислів! Зв'язок, чорт забирай. Радше: на прив'язі, у тентах, де тебе б'ють, розтягують і товчуть модульовані голоси. Не можна вийти з машини, щоби не відмітитись: «Зупинився, щоб зайти в туалет на заправці». – «Добре, Брок, давай! Брок, чого так довго?» – «Пробачте, пане». – «Дивися наступного

разу, Брок». – «Так, пане!» То знаєте, що я зробив, лікарю? Я купив кілограм французького шоколадного морозива і нагодував передавач із ложечки.

– Чи була якась особлива причина того, що ви обрали саме французьке шоколадне?

Брок подумав хвильку і посміхнувся.

– Моє улюблене.

– Он воно що, – сказав лікар.

– Мені спало на думку, що те, що подобається мені, сподобається і моєму передавачеві.

– А що вас наштовхнуло на ідею взяти для цього саме морозиво?

– Того дня було спекотно.

Лікар трохи помовчав.

– І що було далі?

– Далі була тиша. Боже мій, це було чудово. Радіо ж гелгоче увесь день. Брок, іди сюди. Брок, піди туди. Брок, прийом. Брок, відбій, гаразд. Брок, час обідати, Брок, обід закінчився, Брок, Брок, Брок. Тиша була така, неначе я морозива собі у вуха напхав.

– Ви, здається, дуже любите морозиво.

– Я просто купався у відчутті тиші. Мене немов загорнули у найм'якшу, найлагіднішу в світі тканину. Тиша. Ціла година. Я просто сидів у машині, всміхався і насолоджувався дотиком до цієї диво-тканини. Я сп'янів від Свободи!

– Продовжуйте.

– Тоді мені спало на думку озброїтися діатермічним апаратом¹. Я взяв його напрокат і прихопив із собою в автобус, яким їхав додому того дня. В автобусі сиділи стомлені роботяги, що їхали у свої передмістя зі своїми наручниками і розмовляли з дружинами: «Зараз я на Сорок третій вулиці, зараз на Сорок четвертій, а ось я уже на Сорок дев'ятій, звертаю на Шістдесят першу». Один чоловік лаяв дружину: «Нехай тобі, забирайся з того бару, тряся, і йди додому, починай готувати вечерю – я на Сімнадцятій!» Радіо грало «Казки Віденського лісу»², реклам-

¹ У даному випадку мова йде про апарат, у якому створюється струм високої частоти.

² «Казки Віденського лісу» (нім. «Geschichten aus dem Wienerwald», оп. 325) – назва вальсу австрійського композитора, диригента і скрипаля Йоганна Штрауса-сина. Вальс був створений у 1868 р.

на пташка співала щось про першокласну вівсяну кашу. І тоді я ввімкнув діатермічку! Статика! Незаконне втручання! Жінки залишилися без чоловіків, що жалілися їм на важкий робочий день. Чоловіки залишилися без жінок, що саме розповідали, як їхнє чадо сьогодні розбило вікно! «Віденський ліс» було зрубано під корінь, рекламна пташка замовкла навіки! Тиша! Жахлива, несподівана тиша. Людям в автобусі довелося розмовляти одне з одним. Паніка! Справжня, первісна паніка!

– Поліція схопила вас?

– Звісно, автобус не міг їхати далі. Ще б пак, музика ж бо закінчилася, чоловіки з жінками втратили зв'язок із реальністю. Скандал, бунт і хаос. Заметушились, як білки у клітці! Прибув спецзагін, мене миттєво вичислили, визнали винним, оштрафували і привезли додому, забравши діатермічний апарат, на раз-два.

– Пане Брок, насмілюся зауважити, що поки що весь ваш підхід мені здається не дуже практичним. Якщо вам не подобалося радіо в автобусах, офісах, службових автомобілях, чого ж ви не вступили у гро-

мадську організацію радіоненависників, не писали петицій, щоб знайти законні і конституційні рішення? Врешті-решт, на те ж і демократія.

– А я, – сказав Брок, – я той, кого називають меншинами. Я вступав у організації, влаштовував пікети, звертався в суд, подавав петиції. Я протестував рік за роком. Усі сміялися. Усім іншим подобалося радіо в автобусі і реклама. А я йшов не в ногу.

– То, може, в такому разі ви мали повестись як дисциплінований солдат, вам так не здається? Рішення приймає більшість.

– Але вони зайшли занадто далеко. Трошки музики і зв'язку – це ж чарівно, от вони і подумали, що багацько того і другого буде вдесятеро чарівніше. Це вийшло з-під контролю! Прийшов я додому і бачу – дружина в істеричі. Що трапилося? У неї зовсім не було зі мною контакту, цілих півдня. Пам'ятаєте, я станцював на своєму наручнику? Отож, того вечора я вирішив убити свій будинок.

– Ви впевнені, що хочете, щоб я це записав саме так?

– Так буде вірно за змістом. Вбити. Це один із тих будинків, що розмовляють, співають, гудять, читають вірші, цитують

класиків, брязкають, дзеленчать і співають вам коліскові, коли ви лягаєте спати. Будинок, що оглушує вас оперними партіями в душі і вчить вас іспанської, коли ви спите. Один із тих гомінких барлогів, нашпигованих електронними оракулами, що ставляться до вас, як до нікчеми, де плити кажуть: «Я абрикосовий пиріг, я готовий», чи: «Я відмінний ростбіф, покваптеся!», чи ще щось белькочуть на зразок цього. Там ліжка, що заколисують вас увечері і розбуркують вранці. Будинок, який ледь-ледь терпить людей, кажу вам. Двері, що гавкають: «У вас брудні ноги, пане!» Пілосос, що йде за вами з кімнати в кімнату, як собака, принюхується і втягує найменший зрізаний нігтик чи порошинку, що впаде з вас. Боже, милостивий Боже!

– Заспокойтеся, будь ласка, – сказав психіатр.

– Пам'ятаєте пісню Гілберта і Салівана «Все запишу, нічого не забуду»¹? Я всю

¹ Автор має на увазі арію Ко-Ко «Колись може статись» («As Some Day It May Happen», акт I) із комедійної опери «Мікадо» («Mikado», 1885) знаменитого англійського тандему композитора Артура Сеймура Саллівана (1842–1900) і лібретиста Вільяма Швенка Гілберта (1836–1911).

ніч лічив завдані мені образи. Наступного дня я зранку купив пістолет і навмисно забруднив черевики. Підходжу до свого парадного входу, а той як заверещить: «Ноги в пилюці, ноги в багні! Витріть їх! Зробіть ласку мені!» Я вистрілив клятим дверям у замкову щілину. Я побіг на кухню, де плита якраз скиглила: «Переверніть мене!» Порішив її, не давши досмажити омлет. О, як вона шипіла і кричала: «Мене замкнуло!» Тоді, як розбещена дитина, заскиглив телефон. Я запхнув його у подрібнювач. Тут я мушу зауважити, що не маю абсолютно нічого проти подрібнювача; він був лише свідком. Зараз мені шкода, що я використовував його для цього. Він справді дуже корисна річ, ніколи слова не промовить. Більшість часу він тільки мурчав, як сонний лев, і переробляв недоїдки. Обов'язково його полагоджу. Тоді я пішов далі і пристрелив телевізор – цього підступного звіра, цю Медузу, що гіпнотизує¹ мільярди лю-

¹ Мається на увазі горгона Медуза – найвідоміша з трьох сестер горгон, чудовисько із жіночим обличчям і зміями замість волосся. За давньогрецькою міфологією, її погляд перетворював людину у камінь.

дей кожного вечора і обертає їх на камінь, цю сирену, що приваблює солодкоголосим співом¹, обіцяє так багато, а дає, врешті, так мало. Я завжди до неї повертався, на щось сподіваючись, чогось чекаючи, аж поки – бабах! Як дурнувата індичка, з порогу зойкнула дружина. Приїхала поліція. І ось я тут!

Брок із задоволеним виглядом відкинувся назад і закурив.

– А чи ви усвідомлювали, що, скоївши ці злочини, вивівши з ладу наручник, передавач у машині, телефон, радіо в автобусі, інтеркоми в офісі, ви зіпсували чиясь майно?

– Я б усе це зробив знову, клянуся.

На психіатра линуло сяйво блаженної посмішки.

¹ У давньогрецькій міфології — морські істоти, що уособлювали чарівну, але оманливу морську гладінь. Зображувались у вигляді напівжінок-напівптахів. Перші згадки про сирен знаходимо в «Одіссей», де розповідається, ніби вони живуть на острові між землею Кірки та Скіллою і зваблюють усіх мореплавців. Подорожні, почувши спів сирен, забували про все на світі, не могли вже керувати кораблем, підпливали до чарівного острова й гинули.

– То чи може вам ще чимось допомогти Департамент Здорового Глузду? Ви готові відповісти за свої вчинки?

– Це лише початок, – сказав Брок. – Я – авангард невеликої групи людей, які вже стомилися від шуму і від того, що їх зневажають, ними попихають, на них кричать, які стомилися від музики кожної миті, від безнастанного зв'язку з якимись голосами: зроби те, зроби це, швидше, швидше, туди, сюди. Ось побачите. Повстання почалося. Моє ім'я увійде в історію!

– Ммм. – Здавалося, психіатр замислився.

– Звісно, на це потрібен час. Спочатку це було так спокусливо. Сама ідея таких речей, настільки практичних, була чудовою. Вони були радше іграшками, з якими бавились, але все це зайшло надто далеко. Люди звикли до них над усяку міру, загнали себе в шаблон суспільної поведінки і не змогли вийти за його межі, не змогли навіть визнати його існування. Вони просто підвели під це раціональну основу. «У сучасному світі», – кажуть одні. «У сьогочасних умовах», – кажуть інші. «В умовах

стресу», – кажуть треті. Але, запам'ятайте мої слова, зерно впало на родючий ґрунт. Про мене по всьому світу оголосили по телебаченню, радіо, зняли фільми – ось у чому іронія. Це було п'ять днів тому. Мільярди людей почули про мене. Слідкуйте за фінансовими звітами. Це може статися будь-якої миті. Може, навіть сьогодні. Початок ознаменується бумом попиту на французьке шоколадне морозиво!

– Зрозуміло, – сказав психіатр.

– Можна мені тепер повернутися до моєї затишної камери, де я шість місяців насолоджуватимуся тишею і самотністю?

– Так, – тихо промовив психіатр.

– Не хвилюйтеся за мене, – сказав Брок, підводячись. – Я просто проведу якийсь час, заткнувши у вуха ту м'яку тканину, про яку я вам розповідав.

– Он як, – сказав психіатр, підходячи до дверей.

– На все добре, – сказав Брок.

– Так, – сказав психіатр.

Він набрав кодову комбінацію, двері відчинились, він вийшов, двері повернулись на місце і замкнулись. Він пройшов по коридорах. Перші двадцять метрів

його супроводжував «Китайський тамбу-рин»¹. Далі йшли «Циганка»², Пассакаля і Фуга в якомусь мінорі Баха³, далі «Тигровий регтайм»⁴ і «Кохання наче сигарета»⁵. Він витягнув з кишені поламаний наручник, що тепер був схожий на мертвого богомола. Психіатр повернувся до свого кабінету. Щось задзвеніло, зі стелі долинув голос:

– Лікарю?

– Я щойно закінчив з Броком, – сказав психіатр.

¹ «Китайський тамбу-рин» («Tambourin chinois», 1938) для скрипки і фортепіано – популярний твір австрійського композитора і скрипаля Фріца Крайслера (1875–1962).

² Мається на увазі концертна рапсодія для скрипки і фортепіано (чи оркестру) французького композитора-імпресіоніста Жозефа Моріса Равеля (1875–1937), створена у 1924 р.

³ Йдеться про органні п'єси Й. С. Баха – Пассакалю і Фугу у до мінорі, що були створені близько 1716 р.

⁴ «Тигровий регтайм» («Tiger Rag») – регтайм, зіграний вперше у 1917 р. новоорлеанським «Оріджінел Діксіленд Джаз Бендом» («Original Dixieland Jazz Band»).

⁵ «Кохання наче сигарета» («Love Is Like a Cigarette», 1936) – одна із популярних пісень Дюка Еллінгтона (див. примітку вище).

– Діагноз?

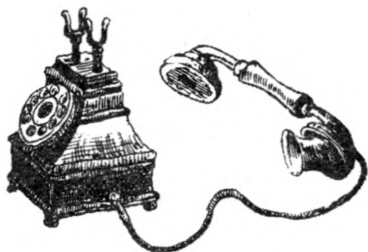
– Здається, повністю втратив соціальну орієнтацію, але залишився товариським. Не бажає сприймати найпростіші реалії свого оточення і працювати з ними.

– Прогноз?

– Неясний. Коли я виходив, він грався з якоюсь невидимою матерією.

Запасний наручник у шухляді столу дзижчав, як поранений цвіркун. Інтерком загорівся рожевим вогником і заклацав. Задзвонили три телефони. Шухляда задзижчала. Музика увірвалася через відчинені двері. Психіатр, тихенько мугикаючи, замкнув на руці новий наручник, натиснув кнопку інтеркому, поговорив хвилинку, взяв слухавку першого телефону, поговорив, взяв другий – поговорив, взяв третій телефон – поговорив, натиснув кнопку наручника – тихо і спокійно поговорив, сидячи посеред музики і вогників із незворушним виразом обличчя. Знову задзвонили два телефони, руки лікаря постійно рухались, наручник дзижчав, інтерком теревенив, голоси говорили зі стелі. В такому ритмі він і провів залишок

цього прохолодного, кондиціонованого і такого довгого дня: телефон, наручник, інтерком, телефон, наручник, інтерком, телефон, наручник, інтерком, телефон, наручник, наручник, інтерком, телефон, наручник, інтерком, телефон, наручник...

Золотий Змій і Срібний Вітер

– У подобі свині? – вигукнув Мандарин¹.

– У подобі свині, – підтвердив посланець і відбув.

– Що за лихий день лихого року, – прокричав Мандарин. – Коли я був маленьким, місто Гуань-сі, що за горою, не могло похвалитися розмірами, а тепер воно настільки розрослося, що вони взялися мурувати стіни.

– Але ж як могло статися так, що стіни, які муруються аж ген за дві милі, можуть розгнівати мого найдобрішого батечка менше, ніж за одну годину? – тихо спитала його донька.

– Вони мурують свою стіну у подобі свині! – відказав Мандарин. – Хіба ти не розумієш? Мури нашого міста збудовані у подобі помаранчі. Ця свиня із жадібністю націлилася на нас!

– А!

¹ Притчовий характер оповідання зумовив і вибір імен його персонажів. Мандарин (санскр. मन्त्री [mantrín], «радник») – європейська назва державних урядовців у феодальному Китаї.

Вони обоє замислилися.

Життя сповнене символів та прикмет. Куди не глянь, там зачайлися демони. У сльозинці ницає смерть, поворот крила мартина означає дощ; ось таким чином підхоплене віяло, кривизна даху і, так, навіть міські мури відігравали величезне значення. Подорожні та гості, каравани, музики, лицедії прибуватимуть до обох міст, будуть однаково оцінювати знаки і промовлятимуть: «Що? Місто в подобі помаранчі? Ні! Я обираю місто в подобі свині і тому процвітатиму, їстиму все, гладшатиму від доброї долі та достатку!»

Мандарин заплакав.

– Усе втрачено. Ці символи та знаки жахають. Лиха година настала для нашого міста.

– Тоді, – заявила його донька, – гукай своїх мулярів та будівничих храмів. Я шепотітиму до них із-за шовкової ширми, і ти зможеш почути ці слова.

У відчаї старий сплеснув у долоні.

– Агов, мулярі! Агов, будівничі міст і палаців!

Хутко прибули знавці мармуру та граніту, оніксу та кварцу. Мандарин і собі не знаходив місця, поки чекав на шепіт із-за шовкової ширми, що знаходилася позаду його престолу. Нарешті звідти почулося:

– Я скликав вас тут, – казали слова.

– Я скликав вас тут, – голосно повторив за ними Мандарин, – через те, що наше місто має подобу помаранчі, а цього дня порочне місто Гуань-сі змурувало свої стіни в подобі невситимої свині...

Муляри застогнали і заплакали. У дворі перед палацом смерть простукотіла своєю патерицею. Злидні забухикали вологим кашлем у тінях покоїв.

– Отже, – правив далі шепіт, правив далі Мандарин, – ви, що вгору здіймаєте мури міста, беріть свої кельми, беріть каміння і міняйте подобу нашого міста!

Зодчі і мулярі од подиву порозкривали роти. Сам Мандарин од подиву роззявив рота. Шепіт шепотів. Мандарин продовжував:

– І ви змініте подобу нашого міста на дубець, яким побивають і відганяють свиню!

Муляри з криком скочили на ноги. Навіть Мандарин у захваті від слів, що злетіли з його вуст, плескав у долоні і спустився зі свого престолу.

– Хутчіше! – крикнув він. – До роботи!

Коли його люди пішли, завзані і веселі, Мандарин із любов'ю розвернувся до шовкової ширми.

– Донечко, – прошепотів він, – дай-но я пригорну тебе.

Йому ніхто не відповів. Мандарин рушив за ширму, але нікого там не побачив.

Яка скромниця, подумав він. Тихенько вислизнула і залишила мене торжествувати, немовби це торжество належить мені.

Новина швидко поширювалася містом. Мандарина всі хвалили. Всякий містянин ніс каміння до мурів. Люди запалили феєрверки, і демони смерті та злиднів не барилися в місті, адже всі спільно працювали. Наприкінці місяця мури змінили свої обриси. Тепер місто мало подобу дебелого кийка, яким годиться далеко ганяти свиней, вепрів і навіть левів. Мандарин щонаочі вкладався спати щасливий, немов лис.

– Хотів би я побачити Мандарина Гуань-сі, коли він зачує про цю новину. Ствопотворіння, істерика. Напевно, він кинеться в прірву! Налий мені ще вина, о, донечко, що мислить, немов син.

Та вдоволення, подібне до зимової квітки, швидко в'яне. Того самого дня в палати ввірвався посланець:

– О, Мандарине, недуги, рання туга, лавина, сарана та отруєна вода в криницях!

Мандарин здригнувся.

– Місто Гуань-сі, – проказав посланець, – що було зведене в образі свині, яку ми відігнали, перебудувавши власні мури на подобу могутнього кия, розсіяло наше торжество зимовим попелом. Тепер їхні мури нагадують собою багаття, в якому згорить наш дубець!

Серце Мандарина пожухло, ніби осінній плід на старожитньому дереві.

– О, боги! Подорожні тепер гребуватимуть нами. Купці прочитають знаки, відвернуться від кийка, який можна так легко знищити у вогні, що поглине нас усіх!

– Ні, – проказав шепіт, упавши сніжинкою з-за-ширми.

– Ні, – повторив приголомшений Мандарин.

– Перекажи моїм мулярам, – дощинкою капнув шепіт, – щоб вони змурували наші стіни в подобі осяйного озера.

Мандарин виголосив усе це, і його серце зігрілося.

– Цим озером води, – казав шепіт і старий, – ми зіб'ємо полум'я і згасимо багаття назавжди!

Місто знову зраділо, коли дізналося, що їх укотре порятував неперевершений Імператор вигадки. Вони побігли до мурів і перекроїли їх ближче до нового образу і подоби, і робили вони це під співи, що правда, не такі голосні, як минулого разу, адже тоді містяни працювали цілий місяць, а того мусили покинути свої звичні справи, зерно не вродило, тож люди були дещо охлялі та вбогі.

Після цього збігла низка страшних і дивовижних днів, кожен із яких гніздився в попередньому, наче моторошні шкатулки.

– Ох, Імператоре, – вигукнув посланець, – Гуань-сі перебудував свої мури на подобу вуст, які осушать наше озеро.

– Тоді, – відповідав Імператор, умос-
тившись під самісінькою шовковою шир-
мою, – збудуйте стіни на подобу голки,
якою ми зашиємо ці уста!

– Імператоре! – викрикнув посла-
нець. – Вони перетворили свої мури на
меч, яким зламають вашу голку!

Імператор тремтів і не випускав із рук
шовкову ширму:

– Тоді, перемістіть каміння так, щоби
вкласти їхнього меча до наших піхов!

– Зглянься! – заридав посланець удо-
світа наступного дня. – Вони працювали
всю ніч і перемурували власні стіни на
гровицю, яка вдарить і розіб'є наші
піхви для меча!

Хвороби ширилися містом, немовби
зграя злих собак. Крамниці позамикалися.
Люд, який тепер нескінченними місяця-
ми невпинно працював над перебудову-
ванням міських стін, сам нагадував собою
Смерть, яка торохтить білими кістями, як
музичними інструментами на вітрі. На ву-
лицях з'явилися похоронні процесії попри
те, що стояла середина літа – час, коли всі
мають доглядати за іншими та жнивува-
ти. Мандарин так сильно занедужав, що

закрив власне ложе шовковою ширмою і вже звідти жалюгідним голосом віддавав архітектурні накази. Слова звучали слабко і ледве чутно, немов вітер попід стріхою.

– Гуань-сі – орел. Отже, наші мури повинні бути тенетами, у які він утратить. Вони – сонце, що спече наші тенета. Що ж, ми збудуємо місяць, який заслоне собою сонце!

Ніби зіржавілий механізм, місто повністю зупинилося.

Нарешті голос із-за ширми гукнув:

– Іменем богів, пошліть за Гуань-сі!

Останнього дня літа Мандарина Гуань-сі, дуже хворого та змиршавілого, до палацу внесли на ношах четверо служителів.

– Покладімо цьому край.

Старі чоловіки кивнули.

– Так не може тривати далі, – промовив слабкий голос. – Наш народ не займається нічим іншим, крім як перебудовуванням наших міст у різні подоби щодня і щогодини. Їм бракує часу на полювання, на рибалення, на кохання та гідне вшанування пращурів та дітей їхніх пращурів.

– Не можу не погодитися, – проказали мандарини міст Клітки, Місяця, Списа, Багаття, Меча і ще багатьох інших речей.

– Винесіть нас на світло! – наказав голос.

Старих винесли на сонце і поставили їхні ноші на пригрітку. Цього пізнього літнього надвечір'я небагато худющих дітлахів запускали повітряних зміїв у подібі дракона всіх барв сонця, жаб і трави, усіх кольорів моря, монет і пшениці.

Донька першого Мандарина стояла обіч його ложа.

– Погляньте, – сказала вона.

– Це звичайні повітряні змії, – відповіли старі.

– Але що являє собою такий змії на землі? Нічого. Чого він потребує для того, аби виявити всю свою красу і піднесення духу?

– Певно, що вітру!

– А що потрібно небу і вітру для того, аби всі навколо бачили їхню красу?

– Мабуть, повітряний змії – багато зміїв, за якими кудись зникне одноманітність та постійність неба. Кольорові змії на вітру!

– Отже, – промовила донька Мандарина, – ви, Гуань-сі, востаннє перебудуєте мури власного міста, які повинні мати подобу нічого іншого, а вітру. А ми зведемо місто в образі золотого повітряного змія. Вітер додаватиме краси змію і піднесе його до небачених висот. А повітряний змій уквітчає одноманітність буття самого вітру, надасть йому значення та мети. Одне без одного вони ніщо. Вкупі – взіреть краси ти співпраці на знак тривалого життя.

Обидва мандарини так зраділи, що вперше погодилися щось із'їсти за останні кілька днів. Обід вернув їм сили, вони пригорнули одне одного і подарували слова вдячності і похвали одне одному, назвали Мандаринову доньку хлопцем, чоловіком, стовпом кам'яним, воїном і щирим незабутнім сином. Не барячись, вони попрощалися, поквапилися до своїх міст, гукаючи навсібіч і співаючи пісні слабкими, зате щасливими голосами.

Минуло трохи часу, і міста стали відомими як Місто Золотого Змія і Місто Срібного Вітру. Люди повернулися на лани і до своїх справ. Знову наснажені, меш-

канці прогнали всі недуги, і ті втікали, немов перелякані шакали. І щоночі мешканці Міста Повітряного Змія відчували дужий вітер, який підтримував їх, а в Місті Вітру лунав спів і шепіт повітряного змія, люди відчували його підйоми і те, як він додає їм краси.

– Тож нехай буде так, – промовив Мандарин перед шовковою ширмою.

Вишивання

Сутеніло, повітря на темному ганку пронизували спалахи голок, схожі на блискіт срібних комах у сонячному промінні. Три жінки, спілкуючись, схилилися над роботою. Крісла-гойдалки тихо поскрипували, злегка колисаючи їхні тіла назад і вперед. Кожна уважно дивилася собі у руки, ніби тримала в них власне серце.

– Котра година?

– За десять п'ята.

– За хвилину треба йти луцтити горох на вечерю.

– Але ж... – вимовила інша жінка.

– Ох, точно, я, дурна, геть забула... – Перша жіночка відклала вишивання та поглянула крізь відчинені двері веранди, крізь теплий спокійний будинок у тиху кухню. На столі, ніби найяскравіший з усіх відомих їй символів домашнього затишку, лежала купа вимитого горошку в охайних пружних шкарлупках, очікуючи, як її руки вивільнять кожен біб.

– Ну, йди, полуци, якщо тобі від цього стане краще, – промовила друга пані.

– Ні, – відказала перша. – Не буду. Не буду, і все.

Третя жінка зітхнула. Вона вишивала троянду, листочок та маргаритку на зеленому полі. Голка то виринала, то ховалася у гаптуванні.

Друга працювала із найвитонченішою, найскладнішою частиною вишивки, спритно вколюючи, витягаючи та повертаючи назад із нескінченної кількості подорожей швидку голку. Кожен свій рух вона швидко окидала поглядом чорних очей. Квітка, людина, дорога, сонце, будинок – із-під її руки поставала картина, краса в мініатюрі, досконала в кожному окремому стібку.

– Інколи, ось так, як зараз, здається, що все в житті залежить від рук, – сказала вона, а решта закивали головами так, що крісла знову загойдалися.

– Я думаю, – сказала перша пані, – що душі знаходяться у нас в руках. Адже все на світі ми робимо руками. Інколи мені здається, що ми і впівсили не працюємо руками, не кажучи вже про голови.

Вони ще більш зосереджено поглянули на руки у роботі.

– Правда, – сказала перша жіночка, – згадуючи всі ті роки позаду, розумієш, що у пам'яті залишаються швидше не обличчя, а руки та їх витвори.

Вони заговорили про всі покрови, що їм доводилося піднімати, всі двері, що вони їх відкривали та зачиняли, про квіти, які вони збирали, про всі вечері, приготовані моторними чи неквапливими руками, що відповідали характеру та звичкам їхніх хазяйок. Споглядаючи минуле, бачиш безліч рук зі сну фокусника, а ще – прочинені двері, відкриті крани, стерті віники, відлупцьованих дітей. Натомість єдиними звуками було тріпотіння рожевих долонь, а решта – німий сон.

– Більше не буде вечері, ні сьогодні, ні завтра, ні післязавтра, – проказала третя жінка.

– Більше не прочинятимуться і не закриватимуться вікна.

– Більше не палитимемо взимку вугіллям пічку у підвалі.

– Більше не вирізуватимемо з газет статті про кулінарію.

Раптом вони заплакали. Сльози тихо котилися по обличчях та падали на шитво у пальцях майстринь.

– Сльозами горю не зарадиш, – сказала врешті перша пані та витерла повіки великим пальцем, тоді подивилася на нього.

– Гляньте, що я накоїла! – вигукнула роздратовано друга жіночка. Інші відірвалися від роботи та схилилися до неї. Гаптувальниця тримала вишивку, що зображала загалом ідеальну картину: вишиване жовте сонце світило на вишите зелене поле, а вишита брунатна дорога звивалася до вишитого рожевого будиночка, на дорозі стояв чоловік, та щось із його обличчям було не те.

– Доведеться переробляти весь малюнок, аби виправити це, – сказала друга пані.

– От халепа, – вони всі уважно вп'ялися очима на прекрасну картину, зіпсовану ганджем.

Друга жіночка заходилася вправно і хутко витягувати маленькими ножицями

нитки. Стібок за стібком малюнок зникав. Вона майже зі злістю висотувала шитво. Щезло обличчя чоловіка. Вона продовжила рвати нитки.

– Що ти робиш?! – спитала її інша.

Вони схилилися і побачили, що накоїла майстриня.

Чоловічка на дорозі не було. Вона висмикала його всього.

Ніхто не сказав ні слова, всі продовжили роботу.

– Котра година? – запитав хтось.

– За п'ять хвилин п'ята.

– Це має статися о п'ятій?

– Так.

– І вони не знають, що буде, як це трапиться?

– Ні, не знають.

– Чому ж ми їх не зупинили, доки було ще не пізно і це не набрало таких масштабів?

– Це вдвічі більше, ніж раніше. Та де там, удесятеро, в тисячу разів більше.

– Це геть не так, як уперше, або й у подальші десятків разів. Цього разу все інакше. Ніхто не знає, що буде, коли все станеться.

Вони чекали на веранді, охопленій пахощами троянд і скошеної трави.

– Котра година?

– За хвилину п'ята.

Голки пронизували тканину срібними вогниками, пірнали, ніби табунці маленьких металевих рибок у літніх сутінках.

Десь почулося комарине дзижчання. А тоді – щось, схоже на бій барабанів. Усі три жінки звели голови, прислухаючись.

– Ми ж нічого не чуємо, правда?

– Кажуть, не повинні.

– Та, може, ми дурні? Може, після п'ятої ми продовжимо лущити горох, прочиняти двері, мішати супи, мити посуд, готувати обіди, чистити апельсини...

– Боже, ну ми й нарегочемся, згадуючи, як злякалися старого експерименту! – Майстрині посміхнулися одна одній.

– П'ята.

Почувши це, усі змовкли і знову заходилися працювати. Пальці бігали по тканині. Обличчя нахилені, очі спостерігали за несамовитими порухами рук, із-під яких виринали візерунки. Квіти бузку, трави, дерева, будинки та ріки народжувалися на вишиваному полотні. Жінки

мовчали, та у тиші на ганку було чутно їхнє дихання.

Минуло півхвилини.

Друга жінка врешті полегшено зітхнула.

– Знаєте, пішла я все ж таки чистити горох на вечерю, – промовила вона. – Я...

Та навіть голови не встигла підвести. Периферійним зором побачила, як світ засяяв і запалав. Вона знала, що це, і не підняла обличчя. Ні вона, ні інші не зводили очей, і навіть в останню мить їхні пальчики пурхали над полотном. Вони не підняли погляду, не дивилися, що відбувалося із їхньою країною, містом, будинком і навіть ганком. Вони лише втупилися у картину, якою бігали пальці.

Друга пані спостерігала, як зникає вишита квітка. Вона спробувала вигаптувати її знову, та вогонь розповзався, зникла дорога і травинки. Вона бачила, як полум'я, ніби в уповільненому кіно, охопило вишиваний будиночок та злизало його, листок за листком зжерло маленьке зелене деревце у п'яльцях, а потім відділило сонце від загального полотна. Тоді вогняний язик зачепився за голку, яка все ще пурхала над картиною; жінка дивилася,

як полум'я просочувалося їй між пальці, побігло по руках та тілу, розмотуючи нитку її життя так старанно, постаючи перед нею у всій своїй пекельній красі, відриваючи малюнок від тканини у її руках. Вона так і не дізналася, що відбувалося з іншими майстринями, з меблями, з берестом у садку. Зараз, саме зараз, воно рвало біле шитво її тіла, рожеву нитку щік і, врешті-решт, знайшло серце. Тендітну червону троянду прошило полум'я, випалило молоді ніжні пелюсточки одну за одною...

Канікули

День був свіжий, немов отава, що пнеться до сонця; немов хмаринки, що безтурботно плінуть собі в піднебессі; немов метелики, які безжурно пурхають унизу. Це був день, зітканий із тиші бджоли та квітки, з мовчання океану і суходолу: але це не було абсолютне мовчання, тому що весь цей світ все ж таки майже нечутно рухався, трепетав, колихався, здіймався і падав – як справіку призначено світу. Край залишався непорушним, проте все в ньому рухалося. Море дихало спокоєм, але не німотним. Парадокс вливався у парадокс, тиша накладалася на тишу, а звук – на звук. Квіти погойдувалися, і на духмяну конюшину поодинокими крапельками золотавого дощу спадали бджоли. Хвилі пагорбів і хвилі океану – дві різних стихії – відокремлювала залізниця – забута, з іржавими рейками, залізниця, по якій, вочевидь, вже багато років не ходили поїзди. За тридцять миль на північ колія губилася в імлістій даліні, а на тридцять миль на південь пронизувала леткі

острівці туману обабіч далеких гір, які на очах змінювали свої обриси.

Але нараз рейки затремтіли.

Сидячи на одній із них, дрізд відчув щоразу ближчий ритм, так ніби десь далеко, за милі звідси, забилося чиєсь серце.

Дрізд спурхнув над морем.

Рейки продовжували легенько вібрувати, допоки врешті з-за вигину колії, що прослалася вздовж узбережжя, не виринула невелика дрезина, двоциліндровий двигун якої із фурчанням і тріскотом порушив глибоке безгоміння.

Зверху на цій чотириколісній машинерії, на здвоєній лавці, що дозволяла оглядати краєвиди з обидвох боків, під невеликим тентом від сонця сиділи чоловік із дружиною та їхній семирічний син.

Поки дрезина долала один безживний клопоть за іншим, вітер хльостав мандрівників по очах і метляв їхнім волоссям, проте ніхто із трійці не озирнувся, а дивився лише вперед. Інколи вони поглядали на черговий вигин колії з нетерпінням, інколи – із незмірною печаллю, і весь час нашорошено, готові до будь-яких несподі-

ванок. На рівнісінькій ділянці двигун зне-нацька зачмихав і завмер. В оглушливій тепер тиші здавалося, що це саме спокій, яким дихали земля, небо та море, і спричинив зупинку механізму.

– Бензин закінчився!

Зітхнувши, чоловік поліз під сидіння за запасною каністрою і залив пальне у бак.

Його дружина і син сиділи мовчки, дивлячись на море, прислухаючись до його притлумленого гуркоту і шепоту, коли воно розсувало велетенську завісу, зіткану із піску, гравію, шумовиння та водоростей.

– Море гарне, правда? – спитала жінка.

– Мені подобається, – відповів син.

– Може, поснідаємо тут, біля нього?

Чоловік зосереджено дивився у бінокль на зелений острівець зелені.

– А чому б і ні? Рейки дуже заржавіли. Попереду розрив колії. Вам доведеться чекати, поки я її поремонтую.

– Та скільки завгодно! – відповів хлопчик. – А ми поки перекусимо!

Жінка вимушено посміхнулася, а потім серйозно поглянула на чоловіка.

– Чи багато ми сьогодні проїхали?

– Майже дев'яносто миль.

Чоловік усе ще напружено дивився у бінокль.

– Та я й не хочу за день долати більше. Якщо їхати швидше, то нічого не побачиш. Ми досягнемо Монтерею¹ післязавтра, а наступного дня, якщо захочете, вже будемо в Пало-Альто².

Жінка розв'язала яскраво-жовті стрічки великополого солом'яного капелюха, зняла його із золотавого волосся і, ледь спитніла, відійшла подалі від дрезини. Вони стільки проїхали, так швидко рухались на деренчливій дрезині, що рух ніби увійшов у їхні тіла. І тепер, коли все зупинилося, вони почувалися якось дивно, наче от-от розпадуться.

– Давайте будемо їсти!

Хлопчик бігцем відніс плетений кошик із наїдками на берег.

¹ Монтерей (англ. *Monterey*) – місто, розташоване біля бухти Монтерей на Тихоокеанському узбережжі в центральній Каліфорнії.

² Пало-Альто (англ. *Palo Alto*) – місто в північно-західній частині округу Санта-Клара, в районі затоки Сан-Франциско (шт. Каліфорнія). Назване за ім'ям дерева пало-альто (ісп. *El Palo Alto* – високе дерево).

Мама з сином вже сиділи перед розстеленою скатертиною, коли до них підійшов чоловік – в строгому костюмі, жилеті, краватці та капелюсі – так ніби по дорозі він мав ділову зустріч. Роздаючи сандвічі та витягуючи огірки із прохолодних зелених баночок, він послабив краватку та розстібнув жилет, час від часу озираючись, готовий будь-якої миті знову застібнутись на всі гудзики.

– Ми тут самі-самісінькі, тату? – жуячи, запитав хлопчик.

– Так.

– І ніде ні душі навколо?

– Ніде ні душі.

– А раніше були люди?

– Навіщо ти весь час про це питаєш? Це було не так вже й давно – лише кілька місяців тому. Ти й сам пам'ятаєш.

– Та не дуже. А коли щосили напружую пам'ять, то взагалі геть усе забуваю.

Хлопчик узяв у жменю піску і просіяв його між пальцями.

– Людей було стільки, скільки піску на березі? А що з ними трапилось?

– Не знаю, – сказав чоловік, і це було правдою.

Одного ранку вони прокинулись, і світ був безлюдний. У сусідів на мотузках для білизни все ще розвівалось якесь біле прання; перед ганками інших котеджів виблискували автівки, котрі вже о сьомій ранку мали виїхати зі своїх стоянок; не чуто було звиклих прощань; не гуділи транспортні артерії міста; не здригалися від власного дзеленчання телефони і не галасували діти у гущавині соняшника.

Лише напередодні він разом із дружиною сидів на терасі, коли принесли вечірню газету, і він, не зважаючи на переглянути заголовки, врешті сказав:

– Цікаво, коли Він втомиться від нас і всіх нас змете геть?

– Все це зайшло надто далеко, – мовила дружина. – І не видно цьому кінця. Які ж ми нерозумні, правда?

– Чи не краще було би... – він запалив люльку і випустив кільце диму, – якби ми завтра прокинулись, а в цілому світі ні душі, і починай усе початку!

Він сидів і попихував люлькою, голова відкинута на спинку крісла, в руках згорнена газета.

– Якби можна було натиснути таку кнопку просто зараз – ти би зробив це?

– Гадаю, що так, – сказав він. – Але без насилля. Просто щоби все зникло з лиця землі, а залишилися лише земля і море, ну і вся зелень – квіти, трава, сади. І звісно ж, тварини також нехай зостануться. Хай зостанеться все, крім людини, котра полює, коли не голодна, їсть, коли сита, котра жорстока, хоча ніхто її не зачіпає!

– Звісно ж, ми залишимося?! – лагідно посміхнулась дружина.

– Я би дуже хотів цього, – задумливо промовив чоловік, – попереду в нас – море часу. Найдовші у світі літні канікули. І ми – на найдовшому за нашої пам'яті пікніку. Лише ти, я і Джім. Жодних поїздок на роботу. І не треба з усіх сил тягтися за Джонсами. Ніяких тобі автівок. Було би непогано винайти інший спосіб подорожувати – щось старовинне. Прихопити величенький кошик із провізією, три пляшки шипучки, а далі за потреби поповнювати припаси у безлюдних крамницях безлюдних міст, і попереду безкінечне літо...

Вони ще довго сиділи на ганку, і згорнена газета лежала між ними.

Нарешті вона сказала:

– А нам не буде самотньо?

Саме так розпочався ранок нового світу. Вони прокинулись під лагідні звуки землі, що тепер була просто лугом, і міста знову потопали у морі гостролезого різнотрав'я, нагідок, маргариток і в'юнків. Спочатку вони це сприйняли навдивовижу спокійно – можливо, тому, що всі ці роки не надто любили місто, а їхні численні друзі були не такими вже й добрими друзями, та й жили вони вже прірву часу самотою, у механічному вулику.

Чоловік підвівся, визирнув з вікна і спокійно, начебто йшлося про погоду, зауважив:

– Всі зникли.

Він виснував це із відсутності звуків у місті.

Вони снідали не кваплячись, бо син іще спав, потім чоловік випростався у кріслі і промовив:

– Тепер мені треба помізкувати, що робити далі.

– Що робити далі? Але... звісно ж, ти підеш на роботу!

– Ти усе ще не віриш? – засміявся він. – Ти не віриш, що я відтепер не вилітатиму щодня о восьмій десять з дому, поспішаючи на роботу, і Джим не ходитиме до школи? Навчання для всіх нас уже скінчилося! Більше не буде олівців, більше не буде книжок, більше не буде кривих поглядів боса! Ми вільні, дорогенька, і ми ніколи не повернемося до отої заяложеної нудотної рутини! Ходімо!

І він повів її тихими і безживними вулицями міста.

– Вони не померли, – пояснив він. – Вони просто... пішли геть.

– А як же в інших містах?

Він підійшов до телефонної будки і набрав Чикаго, потім – Нью-Йорк і Сан-Франциско.

Тиша. Тиша. Тиша.

– Ось так, – сказав він, кладучи слухавку.

– Я почуваюся винною, – сказала вона. – Вони щезли, а ми тут. І я... щаслива! Але ж чому? Я би мала почуватися нещасною!

– І чому б то? Це аж ніяк не трагедія. Адже їх не катували, не підірвали і не спалили. Вони зникли, навіть не здогаду-

ючись про це. І ми нічого нікому не винні. Наш єдиний обов'язок – бути щасливими. Попереду тридцять років щастя: хіба ж це не чудово?

– Але... в такому разі нам слід мати більше дітей!

– Щоб знову заселити цей світ? – Він повільно й спокійно хитнув головою. – Ні. Нехай Джім буде останнім. Коли він зістариться і помре, нехай світ успадкують лише коні та корови, бурундуки і павуки. Вони продовжать життя. І котрогось дня якийсь інший вид, що зуміє поєднати природне щастя із природною допитливістю, побудує нові міста, які навіть близько не будуть схожі на наші, і житиме далі. А тепер піди розбуди Джіма, потім наладуємо кошик і розпочнемо наші тридцятилітні канікули. Ану хто швидше добіжить до будинку?

Він узяв із невеликої дрезини кувалду, і поки він із півгодини поправляв заіржавілі рейки, жінка з хлопчиком побігли на берег. Вони повернулися зі жменею мокрих черепашок – їх була ціла дюжина – та чудовою рожевою галькою, всілися, і мати

почала навчати сина, і хлопчик олівцем у блокноті записував домашнє завдання, а потім опівдні до них спустився з насипу тато – без піджака та краватки – і вони пили апельсинову шипучку, дивлячись, як у пляшках рояться і рвуться догори бульбашки. Надовкола панувала тиша. Вони прислухалися до того, як сонце налаштує старі залізні рейки. Над ними, у просякнутому сіллю повітрі, витав смолистий запах шпал, і чоловік легенько поплескав долонею по кишеньковому атласу.

– Наступного місяця, в травні, поїдемо до Сакраменто¹, а потім вирушимо у Сіетл², де пробудемо до першого липня. Липень – чудовий місяць для відвідин Вашингтона³, відтак, коли вже стане прохолодніше, попрямуємо у Ёллоустон⁴; по

¹ Сакраменто – столиця штату Каліфорнія.

² Сіетл (також *Сіетл*, англ. *Seattle*) – місто в штаті Вашингтон, морський порт.

³ Вашингтон (англ. *Washington, D.C.*) – столиця США. Місто не входить до складу жодного зі штатів США.

⁴ Національний парк «Ёллоустон», або Ёллоустонський національний парк (англ. *Yellowstone National Park*) – перший у світі національний парк, міжнародний біосферний заповідник, об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО.

кілька миль на день – там пополюємо, тут порибалимо...

Хлопчикові зробилося нудно, і він побрів до моря, де взявся кидати у море патички, а потім сам же й бігав за ними, наче дресирований пес.

Чоловік тим часом продовжував:

– Зиму перебудемо в Тусоні¹, а наприкінці її вирушимо у Флориду. Навесні піднімемось уздовж узбережжя, а в червні, можливо, досягнемо Нью-Йорка. Через два роки, влітку, відвідаємо Чикаго. А як тобі зимове Мехіко, скажімо, через три роки? Поїдемо хоч світ за очі, куди лише приведуть нас рейки: а якщо натрапимо на стару покинуту колію, про яку геть нічого не знатимемо, то поїдемо нею, щоби просто побачити, куди вона приведе. І, присягаюсь, котрогось року ми попливемо на човні униз по Міссісіпі – я завжди про це мріяв. Мандрів вистачить на все життя.

Голос його поступово завмер. Він уже хотів було незграбними руками закрити атлас, коли це щось світле мигнуло у повітрі

¹ Тусон (англ. *Tucson*) – місто в американському штаті Аризона, адміністративний центр округу Піма.

і впало просто на папір. Потім скотилося на пісок, перетворившись у мокру грудочку.

Дружина глянула на вологу плямку у піску, а тоді подивилася на чоловікове обличчя. Серйозні очі його підозріло блищали. А на щоці виднівся промовистий вологий слід.

Вона ахнула, а потім взяла його за руку і міцно стиснула.

Він зробив те саме з її рукою і, заплющивши очі, повільно, понад силу промовив:

– Було би добре, якби ми сьогодні заснули, і за ніч все якимось чином повернулося назад. Уся дурість і весь цей рейвах, уся ненависть, усі жахи та страхіття, усі ті злостиві люди і їхні оглашенні діти, увесь цей безлад і дріб'язковість, усі непорозуміння і всі сподівання – усе, чого ми так потребуємо і що так любимо. Як це було б чудово!

Вона ще трохи помовчала, потім кивнула.

Зненацька обидва здригнулися. Тому що між ними стояв – вони навіть не помітили, коли він з'явився – їхній син, тримаючи у руці порожню пляшку з-під шипучки.

Обличчя хлопчика було блідим. Вільною рукою він доторкнувся до батькового обличчя – там, де залишила слід скупа сльоза.

– І тобі також... – мовив він. – Тобі, тату, також нема з ким гратися!

Дружина силкувалася щось сказати.

Чоловік хотів узяти сина за руку.

Хлопчик відсахнувся.

– Дурні! Дурні! Дурнуваті дурні! Ах ви тупаки, тупаки!

І, крутнувшись, він пішов у бік океану, де й застиг ридаючи ридма.

Жінка хотіла було піти за ним, проте чоловік зупинив.

– Не треба. Не чіпай його.

Потім вони обидвоє якось наче заціпеніли. Тому що раптом хлопчик там, на узбережжі, не перестаючи плакати, щось написав на клаптиковій папері. Потім захавав написане у пляшку, загвинтив її, підняв високо в повітря і щосили пожбурих у море.

Що, подумала жінка, що він написав у записці? Що там, у пляшці?

Пляшка гойдалася на хвилях.

Хлопчик перестав плакати.

Через якийсь час він підійшов до батьків і подивився на них. Його обличчя було

ні похмурим, ні веселим, ані схвильованим, ані байдужим, ані рішучим, ані безвольним; це була дивна суміш – так ніби він змирився з часом, природнім лихом і цими людьми. Вони глянули спершу на нього, а потім ген туди, де у затоці, поблискуючи на сонці, гойдалася на хвилях вже майже невидима пляшка з нерозбірливими карлючками.

Чи написав він те, чого хотіли ми? – подумала жінка. – Те, про що ми щойно говорили, про що мріяли?

Чи це було лише його бажання, – роздумувала вона, – щоби, приміром, прокинутися завтра вранці й усвідомити, що ти сам як перст у безлюдному світі, і жодної живої душі поруч – ані жінки, ні чоловіка, ні мами, ні тата, жодних тобі недоумкуватих дорослих з їхніми ідіотичними бажаннями. І що тепер він самотою ітиме до колії, заведе дрезину і помандрує через здичавілий материк на свій вічний пікнік.

Про що ж ідеться у тій записці?

Про що?

Вона тривалий час дивилася у його безбарвні очі і не знаходила відповіді, а запитати про це не зважувалася.

Чайки, що пролітали над ними, своїми швидкоплинними тінями охолоджували їхні розпашілі обличчя.

– Пора, – сказав котрийсь із них.

Вони поставили кошик на платформу. Жінка старанно зав'язала жовті стрічки свого капелюха, черепашки склали на дошки, чоловік зав'язав краватку, одягнув жилет, піджак і капелюха, і всі троє вместилися на лавку, поглядаючи на море, де вдалині, вже на самому горизонті, поблискувала закоркована пляшка з запискою.

– Чи достатньо самого лише бажання? – запитав хлопчик. – Чи це спрацьовує?

– Інколи аж занадто добре.

– Все залежить від того, чого ти просиш.

Хлопчик кивнув, думки його були десь далеко.

Вони глянули туди, звідки прийшли, а потім – вперед, куди збиралися їхати.

– Прощавай, краю, – сказав хлопчик і махнув рукою.

Дрезина покотилася заіржавілими рейками. Її гул поволі затих і зник. Разом із дрезиною вдалині, поміж пагорбів, зникли чоловік, жінка і дитина.

Коли їх не стало, рейки ще зо дві хвилини ледь дрижали, а потім затихли. Впали пластівці іржі. Вклонилася квітка.

Море сердито шуміло.

Покара без злочину

– Ви хочете вбити свою дружину? – спитав смагляволиций за столом.

– Так. Тобто ні... Точніше, я хотів би...

– Ім'я?

– Її чи моє?

– Ваше.

– Джордж Гілл.

– Адреса?

– Одинадцята південна, Сент-Джеймс, Гленв'ю.

Чоловік за столом незворушно записував.

– Ім'я вашої дружини?

– Кейт.

– Скільки їй років?

– Тридцять один.

Питання посипались одне за одним. Колір волосся, очей, шкіри, улюблені парфуми, талія, розмір одягу й взуття...

– Ви маєте її стереофото? Запис на плівку її голосу? Бачу, маєте. Чудово. Тепер...

Це тривало цілу годину. Джорджа Гілла всього вкрило потом.

– Так... – Смагляволиций підвівся і похмуро подивився на клієнта. – Отже, ви не відмовляєтесь від свого наміру?

– Ні.

– Тоді підпишіть ось тут... – Чоловік за столом зітхнув. – Ви знаєте, що це проти-законно?

– Так.

– І що фірма не відповідає за можливі наслідки?

– Ради Бога! – скрикнув Джордж. – Ви вже й так мало не всю душу вивернули, кінчайте скоріше!

Чоловік за столом ледь посміхнувся.

– Поки приготують копію, мине дев'ять годин. Ви тим часом можете поспати, це заспокоїть вам нерви. Третя дзеркальна кімната ліворуч до ваших послуг.

Джордж повільно й беззвучно рушив до тієї дзеркальної кімнати. Там ліг на голубу оксамитову канапу, і від ваги його тіла ввімкнувся механізм, що приводив у дію дзеркала на стелі. Якийсь лагідний голос замутикнув: «Спи... спи... спи...»

Джордж пробурмотів:

– Кейт, я не хотів сюди приходити. Це ти мене примусила. Це ти винна. Боже, краще б я сюди не приходив, сидів би вдома. Я не хочу тебе вбивати!

Поволі обертаючись, дзеркала тихенько дзумотіли.

Джордж спав.

Уві сні він помолодшав, йому знов було сорок один рік, удвох з Кейт вони гасали по зеленому пагорбку, неподалік стояв вертоліт, яким вони прилетіли сюди на пікнік. Вітер маяв волосся Кейт золотистими пасмами, і вона сміялась. Тримаючись за руки, вони цілувались, цілком байдужі до їжі. Вони, здавалося, забувши про все на світі, читали одне одному вірші.

Потім інші сцени. Швидка зміна барв, політ. Вони з Кейті летять над Грецією, над Італією і Швейцарією, стоїть така погожа довга осінь 1997 року. Вони летять і летять.

І раптом якийсь кошмар. Кейті і Леонард Фелпс. Джордж аж скрипів крізь сон.

Як це сталося? Звідки цей Фелпс узявся? Чому він звалився їм на голову? Чому життя не може бути просте й добре? Чи все від того, що вони такого різного віку? Джорджеві під п'ятдесят, а Кейті така молода, така молоденька! Чому це, чому?!

Сцена була незабутньо яскрава. Леонард Фелпс і Кейт у зеленому парку за містом. Джордж з'явився на алеї саме вчасно, щоб побачити, як вони цілуються.

Спалах люті. Сутичка. Спроба вбити Леонарда Фелпса.

Нові й нові дні, нові кошмари.

Джордж Гілл, ридаючи, прокинувся.

– Містере Гілл, для вас усе приготовлено.

Гілл незграбно підвівся. Зиркнув на себе у високому й непорушному тепер дзеркалі – вигляд він мав анітрохи не молодший від своїх літ. То була страшна помилка. В такому віці брати молоду дружину – все одно що втримати грудочку цукру у воді. Він гидливо приглянувся до свого тіла. Обвислий живіт. Обвисле підборіддя. Забагато сивини на голові й замало енергії у м'язах...

Смагляволиций провів його до другої кімнати.

Джордж Гілл сахнувся:

– Кімната Кейті!

– Ми намагаємось робити бездоганно.

– Її кімната, все достеменно до дрібниці!

Джордж Гілл підписав чек на десять тисяч доларів. Чоловік узяв чек і виїшов.

У кімнаті було тихо й затишно.

Джордж сів і помацав пістолет у кишені. Купа грошви. Тим-то багачі й можуть собі дозволити розкіш «очищувального вбивства». Насильство без насильства. Вбивство без убивання. Джорджеві полегшало. І раптом прийшло заспокоєння. Він вступився в двері. Цієї хвилини він дождав довгих півроку, і тепер нарешті вона настала. Зараз увійде сюди прегарний робот, маріонетка на дротиках, і тоді...

– Привіт, Джордже.

– Кейті!

Джордж зірвався на ноги.

– Кейті! – видихнув він.

Вона зупинилася на порозі. На ній була звійна зелена сукня, на ногах – виткані золотом сандалі. Іскристе волосся спадало на її шию, очі ясніли блакиттю.

Цілу хвилину Джордж не міг видобути з себе ні слова.

– Ти прекрасна, – нарешті вражено промовив він.

Голос його звучав звільна і якимось неприродно.

– А хіба я можу бути інакшою?

– Дай-но я роздивлюсь тебе.

Він невпевнено простяг перед собою руки, як це робить сновида. Серце мляво билосся. Він важко рушив до неї, немов долаючи товщу води навколо. Потім обійшов її з усіх боків, ледь доторкнувся.

– Ти що, не надивився на мене за всі ці роки?

– Таки не надивився, – відповів він, і очі його наповнилися слізьми.

– То про що ж ти збирався поговорити зі мною?

– Дай мені час, ради Бога, почекай трошки.

Він сів і приклав до грудей тремтячі руки. Примружився.

– Це неймовірно. Наче ще одне видиво. Як вони тебе такою зробили?

– Нам заборонено про це говорити, щоб не порушувати ілюзії.

– Це якісь чари.

– Це наука.

Доторк її був теплий. Нігті на пальцях у неї вилискували, мов перламутр. Ніяких швів, ніякого ґанджу. Він дивився на неї і пригадував слова з «Пісні над піснями»¹, яку вони читали вдвох у ті давні добрі часи. Ти прекрасна, моя люба. Ти прекрасна! Очі твої – голубки за твоїм покривалом. Твої губи – немов кармазинова стьожка, і твоя бесіда мила. Твої перса, як двоє оленяток-близнят, що серед лілей пахнуть. Жодної вади нема в тобі.

– Джордже!

– Що? – Очі його були склисті.

Йому закортіло поцілувати її в уста.

¹ «Пісня над піснями» (інші назви – Книга Пісні Пісень Соломона, Книга Пісень) – книга Старого Заповіту, що приписується цареві Соломону і є збіркою любовних гімнів, які розкривають взаємні почуття Соломона й Суламіти і вихваляють красу одне одного.

– Мед і молоко у тебе під язиком, і запах твоїх шат мов запах з Лівану.

– Джордже!

Оглушливий гул у вухах. Уся кімната йде обертом.

– Зараз, зараз, хвилиночку.

Він стріпнув головою, відганяючи той гул.

– Які бо гарні твої ноги у сандалях, о князівно! Круглота твоїх стегон мов намісто, руками мистецькими виточена.

– І як вони це зробили? – вихопилось у нього. – І так швидко!

За дев'ять годин, поки він спав. Перетоплене золото, найтонші годинникові пружини, діаманти, блистки, сухозлотиця, розкішні рубіни, рідке срібло, мідні нитки? А які це металеві комахи випряли її волосся? Розтопили жовтий вогонь і потім остудили?..

– Слухай, коли ти й далі так поводитимешся, я піду, – сказала вона.

– О ні, не йди!

– Тоді ближче до діла, – холодно промовила вона. – Ти хотів поговорити зі мною про Леонарда.

– Дай мені хвилинку, поки я оговтаюсь.

– Ні, зараз, – наполягала вона.

Гнів у ньому не знати де й подівся, розвіявся від самої її появи. Він почувався хлопчиськом з брудними думками.

– Чого ти хотів побачитись зі мною? – суворо запитала вона.

– Ради Бога!

– Ти мусиш сказати. Це через Леонарда, так? Ти ж знаєш, що ми з ним кохавсь.

– Кейт, перестань! – Він заткнув пальцями вуха.

Вона невблаганно провадила своє:

– Ти знаєш, що я тепер весь час із ним. Ми вдвох об'їздили всі ті місця, де колись я бувала з тобою. Пригадуєш ту галявину на Монте-Верде? Ми були там удвох минулого тижня. А місяць тому ми з ним літали в Афіни, взяли з собою ящик шампанського...

Він облизав губи.

– Ти не винна, ні, ти не винна! – Він підвівся і взяв її долоні. – Ти така незви-

чайна, ти... зовсім не вона! Це все вона винна, а не ти. Ти – зовсім інша!

– А от і ні, – відказала жінка. – Я – це і є вона. Я поведжусь тільки так, як вона поводитьсь. Жодна часточка в мені не чужа їй. У нас із нею ті самі нахили й мотиви.

– Але ж ти нічого того не робила, що вона!

– Робила. Я цілувала його.

– Ти не могла цього робити, ти тільки-но народилася!

– Нехай і так, проте я народилася з її минулого і з твоєї пам'яті.

– Послухай, – заблагав він, торсаючи її, щоб привернути до себе увагу. – Невже не можна знайти якийсь спосіб, ну скажімо, щоб я заплатив більше грошей і забрав тебе з собою? Ми б поїхали в Париж, у Стокгольм чи куди тільки ти захочеш!

Вона засміялася.

– Маріонетки тільки наймаються. Вони ніколи не продаються.

– Але в мене є гроші!

– Таке вже не раз пробували. Це безглуздо. І неможливо. Навіть те, що ми тут

робимо, незаконне, ти сам знаєш. Влада і так нас ледве терпить.

– Я тільки одного хочу – бути з тобою, Кейті!

– Але це зовсім неможливо – саме тому, що я Кейті, вся, до найменшої цятки, – Кейті. Та й, крім того ж, конкуренція. Маріонеткам не дозволяється виходити за межі приміщення: надмірна прискіпливість може викрити секрети фірми. Та годі вже про це. Я тебе попереджала, що на ці теми не треба говорити. Ти порушуєш ілюзію. І вийдеш звідси, не задовольнивши своєї потреби. Ти гроші заплатив? Тож і роби те, задля чого прийшов.

– Я не хочу тебе вбивати!

– Якась частка твоєї волі хоче цього. Ти просто стримуєш її, не дозволяєш їй переважити.

Він витяг з кишені пістолет.

– Старий дурень, і чого я сюди приходив! Ти така гарна!

– Сьогодні ввечері у мене побачення з Леонардом.

– Замовкни!

– А завтра вранці ми удвох вилітаємо до Парижа.

– Ти чула, що я сказав?

– Потім до Стокгольма. – Вона звабливо засміялась і поплескала його по підборіддю. – Отак, мій череватенький.

Щось похмуре заворушилося в ньому, його обличчя зблідло. Він бачив, до чого йдеться. Прихований гнів, відраза й ненависть пульсували в його мозку, а втовчене телепатичне плетиво в її чарівливій голові сприймало ті смертодайні імпульси. Ця маріонетка з її невидимими пружинами! Та це ж він сам породжував усі її слова!

– Пузанчик! А колись же ти був нівроку.

– Перестань! – вигукнув він.

– Та ти ж старе порохно, а мені лише тридцять один. Ах, Джордже, сліпак ти – пустив намарне всі ці роки й дав мені нагоду знову закохатись! А Леонард дуже милий, правда ж?

У нестямі він підніс пістолет.

– Кейті!

– Голова його з чистого золота... – прошепотіла вона.

– Кейті, мовчи! – закричав він.

– Кучері у нього закучерені й чорні, як ворон, руки його – стовпці золоті, оздоблені берилом...

Як вона вгадала ці слова! Адже це йому в голові вони снувались, як могла вона прикладати їх до нього?!

– Не примушуй мене стріляти, Кейті!

– Щоки його, немов пахуча грядка, – пробурмотіла вона, з заплющеними очима плавно рухаючись по кімнаті. – А лоно його – твір мистецький зі слонової кості, вкритий сапфірами, ноги його – колони мармурові...

– Кейті! – заволав він.

– Уста його – солодощі...

Гримнув постріл.

...Такий мій любий...

Ще постріл.

Вона впала.

– Кейті, Кейті, Кейті!

Ще чотири кулі вгородив він у її розпростерте тіло.

Вона лежала, конвульсивно здригаючись. Її рот безживно розкрився, але якийсь безнадійно понівечений механізм ще примушував її знов і знов повторювати:

– Любий, любий, любий, любий...
Джордж Гілл знепритомнів.

Прийшов до тями він від доторку холодної шматини до скроні.

– Все скінчено, – сказав смагляволиций.

– Скінчено? – прошепотів Джордж Гілл.

Смагляволиций кивнув.

Джордж напівнестямно глянув на свої пальці. Вони ж були заюшені кров'ю. Непритомніючи, він упав на підлогу. Останнє, що він запам'ятав, – це як справжня кров лилась йому на руки.

А тепер вони були чистесенькі.

– Мені вже пора йти, – промовив Джордж Гілл.

– Якщо маєте силу.

– Зі мною все гаразд. – Джордж підвівся. – Тепер я просто звідси поїду до Парижа. Мені ж, мабуть, не треба телефонувати Кейті, а тим паче стрічатися з нею.

– Ваша Кейті мертва.

– Справді! Це я її вбив, чи не так? Боже, а кров була як справжня!

– Ця деталь для нас – велике досягнення.

Ліфтом він спустився на вулицю. До щило, але йому хотілося так іти й іти світ за очі... Гнів, жага помсти – все це зникло. Згадки про недавнє переживання були такі моторошні, що йому тепер більше ніколи в житті не захочеться вбивати. Навіть якби реальна Кейті раптом оце з'явилася перед ним, він би тільки подякував Богу й самозабутньо бухнув навколішки. Але вона тепер мертва. Він зробив те, чого жадав! І ніхто про його злочин не довідається.

До щ холодив йому обличчя. Він має негайно виїхати, поки не розвіялося відчуття полегкості. Бо ж і який сенс такою ціною очищати душу, коли знову почнеш ятрити ті самі болячки? Зрештою, маріонетки саме для того й призначалися, щоб упередити реальний злочин. Коли тобі припекло відлупити, вбити, замордувати когось, то й зганяй свою злість на одному з цих начинених дротами автоматів... Повертатись тепер додому ні до чого. Там

може бути Кейті. Про неї краще думати, як про мертву – що вона заслужила, те й дістала.

Джордж Гілл зупинився край тротуару і вступив погляд у машини, що одна за одною мчали вулицею. Він глибоко вдихнув прохолодне повітря, відчуваючи всім тілом приємну розслабленість.

– Містер Гілл? – почувся чийсь голос йому з-за плеча.

– Так, а що?

На зап'ястках у Гілла замкнулися наручники.

– Ви арештовані.

– Але ж...

– Проходьте. Сміт, ви з рештою хлопців підніміться нагору, арештуйте кого треба.

– Ви не маєте права!.. – почав Джордж Гілл.

– Ні, це все законно. На вас падає підозра в убивстві!

У небі загуркотів грім.

Була восьма п'ятнадцять вечора. Десять днів безперестану лив дощ. І тепер

він зрошував стіни в'язниці. Джордж простягнув руки крізь ґрати, щоб відчутти, як краплі стікають в калюжки на його тремтячих долонях.

У дверях забрязкотіли ключем, але він не ворухнувся, а так і стояв, виставивши руки на дощ. Адвокат підвів погляд на свого підопічного на стільці під вікном і сказав:

– Уже нема надії. Сьогодні вночі вас буде страчено.

Джордж Гілл усе прислухався до дощу.

– То ж була тільки лялька! Я не вбивав.

– Але такий закон, ви знаєте. Інших теж засуджено до страти. Президент компанії «Маріонетки інкорпорейтед» помре сьогодні опівночі. Троє його помічників – о першій ночі. Ваша черга – десь так о пів на другу ночі.

– Я вдячний вам, – сказав Джордж. – Ви зробили все, що могли... А це все-таки було вбивство, хоч як там на нього дивитись. Бо й намір такий був, і добре випле-

каний, і зважений. Єдине, що тільки замість живої Кейті – маріонетка.

– Але тут ще випав момент невдалий, – зауважив адвокат. – Десять років тому вас за це не покарали б на смерть. І через десять років теж ні. А зараз їм когось треба для прикладу, щоб іншим було зась. Тих маріонеток останнім часом стільки наплодилося, просто жах. Тож хоч не хоч – доводиться наганяти на публіку страху, і то добрячого страху. Адже коли й далі так піде, то ми бозна до чого докотимось. Та й взяти хоча б духовний бік справи: де життя починається, де воно кінчається? Роботи – живі вони чи мертві? Скільки он церков сушить собі цим голову! Навіть якщо вони неживі, то все одно близькі до того, бо здатні реагувати на подразники, здатні думати. Ви ж знаєте, що два місяці тому парламент прийняв «Закон про живих роботів», і ви підпали під дію цього закону. Просто такий момент прикрий випав, та й годі.

– Що ж, уряд має слухність. Тепер я й сам у цьому пересвідчився, – сказав Джордж Гілл.

– Я радий, що ви розумієте позицію правосуддя.

– Так. Зрештою, не можна узаконювати вбивство. Навіть коли воно стосується механізмів, телепатійних пристроїв і воскових фігур. Це б нікуди не годилося, якби я вийшов сухим з води. Адже те, що я вчинив, – то був таки злочин. Я і сам відтоді почуваюся винним. І згоден, що мене треба покарати. Дивно, правда? Отак, бува, діють на тебе суспільні зв'язки. Почуваєшся винним навіть тоді, коли, здається, і підстав для цього немає...

– Мені вже пора йти. Може, у вас є якесь прохання?

– Ні, дякую, мені нічого не треба.

– Що ж, тоді прощайте, містере Гілл. Двері замкнулися.

Джордж Гілл усе так само стояв на стільці, висунувши за ґрати руки. Раптом на стіні блиснула червона лампочка. Голос із репродуктора промовив:

– Містере Гілл, до вас на побачення прийшла дружина...

Він стис сталеві прутини.

«Вона ж мертва!» – промайнуло в голові.

– Містере Гілл! – озвався знову голос.

– Вона мертва! Я її вбив!

– Ваша дружина чекає у кімнаті побачень. Ви хочете з нею побачитись?

– Я бачив, як вона впала, я її застрелив, вона впала мертвою!

– Містере Гілл, ви мене чуєте?

– Та чую! – вереснув він, накинувшись на стіну з кулаками. – Чую вас! Чую! Вона мертва, мертва, нехай дасть мені спокій! Я вбив її, не хочу її бачити, хай іде геть!

Пауза.

– Воля ваша, містере Гілл, – пробурмотів голос.

Червона лампочка погасла.

Блискавка перетяла небо й освітила його обличчя. Він притулився розпашілим обличчям до холодного пруття і чекав, а дощ усе не вщухав. Через якийсь час десь там відчинилися двері на вулицю і він побачив, як з канцелярії в'язниці вийшли дві постаті у плащах з каптурами. Зупинившись у світлі ліхтаря, вони глянули вгору.

Це була Кейті. А з нею Леонард Фелпс.

– Кейті!

Вона відвернулася. Супутник узяв її під руку. Вони перебігли вулицю під чорною хлющею і сіли в приземкувату машину.

– Кейті! – Він кричав, шарпав ґрати, лупив по бетонному закрайку. – Вона жива! Наглядач! Наглядач! Я бачив її! Вона не мертва, я її не вбивав, випускайте ж мене! Я нікого не вбивав, це все жарт, помилка, я бачив її, бачив! Кейті, вернися, скажи їм, скажи, що ти жива! Кейті!

На крик прибігли наглядачі.

– Не вбивайте мене! Я ж ні в чому не винен! Кейті жива, я її бачив!

– Ми теж бачили її, сер.

– Так випустіть же мене! Дайте мені волю!

Це було явне божевілья. Він похлинувся і мало не звалився вниз.

– Суд усе це вже розглянув, сер.

– Але ж це несправедливо! – Він підскакував, хапався за вікно і далі репетував.

Кейті з Леонардом від'їхала у машині. Від'їхала до Парижа, до Афін, до Венеції, і до Лондона наступної весни, і до Стокгольма – влітку, і до Відня – восени...

– Кейті, вернися, ти ж не можеш так мене покинути!

В холодному дощі зблиснуло червоне хвостове світло машини. Він усе кричав і кричав, коли ззаду підбігли й схопили його наглядачі.

Іржа

– Сідайте, юначе, – сказав офіцер.

– Дякую. – Юнак сів.

– Мені дещо розповідали про вас, – привітно мовив офіцер. – Щоправда, нічого такого особливого. Просто, що ви стали нервові. І що вам ні в чому не щастить. Уперше я почув про це вже кілька місяців тому і ось тепер вирішив поговорити з вами. Подумав, що, може, вам хочеться змінити місце роботи. Може, ви воліли б поїхати за море, кудись на терен воєнних дій? Можливо, канцелярська робота вас виснажує і ви хотіли б знову кинутись у саму колотнечу?

– Ні, здається, що ні, – відповів молодий сержант.

– Тоді чого ж ви, власне, хочете?

Сержант знизав плечима й подивився на свої руки.

– Хочу жити в мирі. Хочу почути, що за одну ніч якимось чином усі гармати в світі покрились іржею, хвороботворні бактерії в оболонках бомб стали нешкідливими, танки вимерли, мов доісторичні страхо-

виська, потонули в асфальтових болотах. Оце такого мені хочеться.

– Такого, звичайно, кожному з нас хотілося б, – промовив офіцер. – Однак об'їждимо цю дуалістичну маячню, ви краще скажіть мені, куди вас перевести. Можете самі вибирати – або Західну військову зону, або Північну.

Офіцер постукав пальцем по рожевій карті, розгорнутій перед ним на столі.

Але сержант перебирав руками, дивився собі на пучки і говорив далі, ніби не чуючи начальникових слів:

– А що робили б ви, офіцери, і ми, солдати, та й увесь світ, якби одного дня всі прокинулися й побачили, що гармати стоїли іржа?

Офіцерові було вже зрозуміло, що до сержанта слід серйозно взятися. Він стримано посміхнувся.

– Це цікаве питання. Я й сам люблю побалакати на такі теми, і скажу вам, що тоді всіх охопила б паніка. Кожна країна вирішила б, що тільки вона, єдина в світі втратила зброю, і стала б винуватити в цьому своїх ворогів. Почалися б масові самовбивства, катастрофічно б упали біржові акції, сталося б безліч трагедій.

– А потім? – спитав сержант. – Після того як усі зрозуміли б, що це правда, що в усіх країнах не стало зброї, що вже нема кого боятись, і що настав усесвітній мир? Що після цього?

– Після цього всі чимдуж узялися б знову озброюватись.

– А якби їм не дати такої змоги?

– Якби іншої ради не було, то пішли б у діло кулаки. На кордонах держав збиралися б стовпища у боксерських рукавичках зі сталевими вкладками. А якби забрати у них рукавички, почали б битися пазурами й ногами. А якби ноги їм повідрубувати, плювалися б один на одного. А якби язики повиривати й роти позатикати, вони б споганили повітря таким духом ненависті, що й комарі б повиздыхали, і птахи б попадали трупом з телеграфних дротів.

– То ви гадаєте, що це ні до чого доброго б не привело? – спитав сержант.

– Авжеж ні. Це однаково, що зняти панцир у черепахи. Цивілізація б задихнулась і сконала від шоку.

Юнак похитав головою:

– А може, ви просто дурите і себе, й мене, бо так вигідно тут влаштувалися?

– Нехай це буде на дев'яносто відсотків цинізм, але на десять відсотків – реальне розуміння становища. Тож викиньте геть цю свою іржу й забудьте про неї.

Сержант рвучко підвів голову.

– А як ви здогадались, що вона у мене є?

– Що є?

– Та ця іржа.

– Про що ви говорите?

– Розумієте, я ж можу це зробити. Я міг би почати навіть зараз же, якби захотів.

Офіцер засміявся:

– Що за жарти!

– Ні, без ніяких жартів. Я вже давно збирався поговорити з вами. І радий, що ви мене викликали. Я тривалий час працюю над винаходом. Скільки мріяв про нього! Справа полягає у структурі певних атомів. Адже в сталевій броні атоми розміщено в певній послідовності, і я шукав, чим би порушити їхню рівновагу. Заглибився у фізику, в металургію. І ось мені сяйнуло, що збудник іржавіння постійно ж є в повітрі! Це звичайні водяні випари. Треба було тільки знайти спосіб, як доводити сталь до «нервового розладу». А тоді вже зробили б своє водяні випари.

Але, звичайно, не з усім металом. Наша цивілізація побудована на сталі, а я не хотів би знищити більшість будівель. Я мав на меті лише гармати й снаряди, танки й бойові літаки, військові судна. При потребі можу скорегувати свій прилад і на мідь, бронзу, алюміній. Мені досить пройти близько від цієї зброї, і вона вся розсиплеться на порохно.

Офіцер нахилився над столом і пильно дивився на сержанта:

– Можна запитати вас?

– Будь ласка.

– Вам ніколи не спадало на думку, що ви Христос?

– Ні, але я не раз думав, що Господь був добрий до мене, коли дозволив здійснити моє жадання. Ви це мали на увазі?

Офіцер дістав з нагрудної кишені дорожку авторучку, металевий ковпачок якої мав форму гільзи від патрона, попробував перо і почав заповнювати якийсь бланк.

– Я хочу, щоб ви сьогодні ж сходили до доктора Метьюза, нехай він докладно огляне вас, не думаю, що з вами щось таке серйозне, ні. Та хіба ви самі не згодні, що вам треба порадитися з лікарем?

– Думаєте, я все це вигадую про свій прилад, – сказав сержант. – Але це правда. Він такий маленький, що його можна сховати навіть у цій пачці сигарет. І діє на дев'ятсот миль навкруг. Настроївши свій прилад на певний різновид сталі, я можу за кілька днів об'їхати всі Штати. Іншим державам це не дасть ніякої переваги, бо тільки-но вони наблизяться до нас, їхня зброя теж розсиплеться. Потім я полечу до Європи. І через якийсь місяць світ назавжди позбудеться воєн. Зовсім не розумію, як мені вдалося його винайти! Це щось неймовірне. Так само неймовірне, як і атомна бомба. Я вже цілий місяць зважую все це. Мене непокоїть – а що станеться, коли зняти панцир, як ви сказали. Але тепер я вже майже вирішив. Розмова з вами допомогла мені все з'ясувати. Колись нікому й на думку не спадало, що з'являться літаки, що будуть атомні вибухи, як ось і тепер ніхто не вірить, що коли-небудь на землі настане мир. А він таки настане.

– Цей папір віддасте докторові Метьюзу, гаразд? – хутко мовив офіцер.

Сержант підвівся.

– Отже, ви не переведете мене в іншу зону?

– Ні, зараз ні. Я передумав. Нехай Метьюз вирішує.

– Ну, тоді я вже сам вирішив, – сказав юнак. – За кілька хвилин я вийду з табору. У мене перепустка. Дуже дякую, сер, що витратили на мене стільки свого дорогоцінного часу.

– Послухайте, сержанте, не беріть усе це надто близько до серця. Нікуди вам не треба виходити. Ніхто не збирається вас чіпати.

– Це правда. Бо ніхто не вірить мені. На все добре, сер.

Сержант відчинив двері й вийшов. Двері зачинились, і офіцер лишився сам. Хвилинку він стояв, дивлячись на двері. Потім зітхнув і провів руками по обличчю. Задзвонив телефон. Офіцер механічно підняв трубку.

– А, вітаю, докторе. Я сам хотів вам зателефонувати. – Пауза. – Так, я збирався послати його до вас. Подивіться, що з ним. Чи це нормально?.. Якщо ви так вважаєте, докторе. Мабуть, йому треба відпочити, і добре. У бідного хлопця якісь

чудні химери. Так, так. Ганьба, звичайно. Але що вдієш – шістнадцять років війни даються знаки.

Голос у трубці щось продзижчав у відповідь. Офіцер слухав і притакував, киваючи головою.

– Одну хвилинку, я запишу. – Він почав шукати свою авторучку. – Зачекайте трошки. Завжди отак покладеш десь... – Мацнув по кишені. – Ось тільки-но тут була... Я зараз.

Він відклав трубку й став перебирати речі на столі, висувати всі шухляди. Знову обмацав нагрудну кишеню. І раптом скам'янів. Тоді повільно засунув руку в кишеню й ще раз перевірів. Нарешті двома пальцями видобув з дна кишені купку якоїсь речовини.

Висипавши її на вимочку в себе на столі, він побачив, що це жовтувато-руда іржа.

З хвилину офіцер тупо вдивлявся в цю потерть. Потім кинувся до телефону.

– Метьюз, – сказав він, – негайно покладіть трубку!

Коли телефон кламцнув, офіцер набрав інший номер.

– Алло, вартовий пост! Зараз повз вас пройде один чоловік, ви знаєте його, це сержант Голліс. Зупиніть його, застрельте, убийте, коли треба! Ні про що не розпитуйте, вбийте сучого сина, чуєте? Це ваш начальник говорить. Так, убийте його, чуєте?

– Але, пробачте... – почав розгублений голос на тому кінці. – Я не можу, просто не можу!..

– Якого біса «не можу»? Що це означає?

– Тому що... – Голос урвався. Чути було, як вартовий десь там за милю хекає в слухавку.

Офіцер шарпнув телефон:

– Слухайте мене, слухайте. Тримайте зброю напоготові!

– Я нікого не можу застрелити, – пробурмотів вартовий.

Офіцер знесило сів у крісло і, заплющивши очі, з півхвилини відсапувався.

Десь там зараз – йому не треба ні самому бачити, ані чути чийхось свідчень – ангари розсипалися на м'яку руду іржу,

літаки ставали буруватим порохом, що його розвіює вітер, а танки повільно осідали у розжарений гудрон шляхів, тонули, мов динозаври (так він їх назвав, здається) в доісторичних асфальтових болотах. Ваговози розпадалися в коричнюватих омахах диму, шофери вискакували на дорогу, і тільки самі шини все котилися вдалину.

– Сер... – озвався вартовий, що десь там бачив усе це в живі очі. – О Боже!

– Слухайте, слухайте мене! – закричав офіцер. – Біжіть за ним, зловіть його, задушть голіруч, лупіть кулаками, переламайте йому ребра, скрутіть в'язи, що завгодно, аби лиш схопити його! Я зараз у вас буду!

Він кинув слухавку.

Інстинктивним рухом він шарпонував нижню шухляду стола, де лежав його пістолет. У новенькій шкіряній кобурі було повно червонястої іржі. Офіцер вилаявся і вискочив із-за столу.

Підбігаючи до дверей, він схопив стільця. «Дерево, – промайнула думка. – Добре старе дерево, добрий старий клен». Він

гепнув ним об стіну, раз і другий, поки не розсадив його. Потім ухопив одну з ніжок і міцно затис у кулаці. Лице йому побавровіло, рот був широко відкритий, ніздрі роздimalись із свистом. Він ударив себе по долоні тією ніжкою, пробуючи її на міцність.

– Нічого, згодиться, хай йому чорт! – вигукнув він.

Дико закричавши, він вибіг з кімнати і хряснув за собою дверима.

Примітки

ЛИС І ЛІС

Фантастичне оповідання «Лис і ліс» («The Fox and the Forest») вперше було надруковане в журналі «Кольєрс» (Collier's) у травні 1950 р., а за рік з'явилося на сторінках авторського збірника «The Illustrated Man» [Людина-картинка]. У радіопостановці Національної телерадіомовної компанії NBC «X Minus One» (1950), а також короткій збірці «The Dragon Who Ate His Tail» [Дракон, що вкусив себе за хвоста] мало заголовок «To the Future» [У майбутнє].

Перший переклад українською: Гра в котика-мишки (пер. Євгена Крижевича) // 451° за Фаренгейтом. — К.: Веселка, 1985. (Існує припущення, що український переклад міг виконуватися з орієнтацією на текст класичного російського перекладу авторства Нори Галь «Кошки-мышки», 1965 р.)

НІЧ ПЕРЕД КІНЦЕМ СВІТУ

Фантастичне оповідання «The Last Night of the World» вперше з'явилося на сторінках авторського збірника оригінальних оповідань «The Illustrated Man» [Людина-картинка] (1951), згодом — у ретроспективній компіляції «The Stories of Ray Bradbury» [Оповідання Рея Бредбері] (1980). Публікувалося в антологіях Джоан Кан «The Edge of the Chair» [Край стільця] (1967), «The Graveyard Shift» [Нічна зміна] (1970), а також збірці «Wolf's Complete

Book of Terror» [Велика книга жаху] (1979) за редакцією Леонарда Вулфа.

В інтерв'ю із Семом Веллером (оприлюднені у 2010 р.) автор згадував, що на апокаліптичний сюжет оповідання його наштотували роздуми про випробування американської атомної зброї на атолі Еневатак (Еніветок) (група Маршаллових островів, Тихий океан) у 1948–1958 рр.

Українською перекладено вперше.

ВБИВЦЯ

Фантастичне оповідання «The Murderer» було написане приблизно наприкінці 40-х рр. минулого століття, а побачило світ на сторінках оригінального збірника Рея Бредбері «The Golden Apples of the Sun» [Сонце — яблука золотаві] (1953). Згодом публікувалося в антологіях «Twice Twenty-two» [Двічі по двадцять два] (1966), «The Stories of Ray Bradbury» [Оповідання Рея Бредбері] (1980), а також міжавторських збірках «Valence and Vision: A Reader in Psychology» [Валентність і видіння: Читанка із психології] (1974, редактори — Річ Джоунс і Річард Поу) та «Science Fiction Stories» [Науково-фантастичні оповідання] (1975, редактор — Джон Фостер). Оповідання було адаптоване для телеекрана («Кіно від Рея Бредбері» / The Ray Bradbury Theater, 1990) і театральної сцени (2013).

Перший переклад українською:

Убивця (пер. Володимира Попова) // Всесвіт. — 1983. — № 6.

ЗОЛОТИЙ ЗМІЙ І СРІБНИЙ ВІТЕР

Коротке оповідання-притча «Золотий Змій і Срібний Вітер» («The Golden Kite and Silver Wind») було написане 1952 року, а друком вперше з'явилося на сторінках щоквартального літературного журналу Корнелльського університету (м. Ітака, Нью-Йорк) «Іпок» (Epoch: a Quarterly of Contemporary Literature) узимку наступного року. Друкувалося в авторських збірках «Сонце — яблука злотаві» (The Golden Apples of the Sun, 1953) і «Двічі по двадцять два» (Twice Twenty-two, 1966), а також передруковувалося в інших періодичних виданнях та різноманітних антологіях.

Українською перекладено вперше.

ВИШИВАННЯ

«Вишивання» («Embroidery») вперше з'явилося друком на сторінках журналу «Марвел сайєнс фікшн» (Marvel Science Fiction) у листопаді 1951 року і згодом потрапило до збірки «Сонце — яблука злотаві» (The Golden Apples of the Sun, 1953). Цікаво, що сам автор вважав його досить слабким і рідко включав у наступні антології та їх перевидання.

Три жінки-гаптувальниці з оповідання, очевидно, є авторською інтерпретацією архетипових міфологічних уявлень про трьох богинь долі, як-от, скажімо, давньогрецьких мойр, давньоримських парок, скандинавських норн.

Українською перекладено вперше.

КАНІКУЛИ

Фантастичне оповідання «Канікули» («The Vacation») вперше було опубліковане в журналі «Плейбой» (Playboy) у грудні 1963 р. У травні 1964 було передруковане британською редакцією бульварного розважального щомісячника «Аргосі» (Argosy) під заголовком «Holiday» [Вихідний]. Ввійшло до оригінальної збірки Рея Бредбері «The Machineries of Joy» [Машинерія радості] (1964) та омнібуса «The Stories of Ray Bradbury» [Оповідання Рея Бредбері] (1980). З'являлося в складі жанрових антологій «The Storm before the Calm» [Буря перед затишком] (1972) та «Isaac Asimov's Magical Worlds of Fantasy № 7» [Магічні світи фантазії Айзека Азімова. Випуск 7] (1986, редактори — Айзек Азімов, Мартін Грінберг і Чарлз Во), «A Magic Lover's Treasury of the Fantastic» [Скарбниця фантастики магічного коханця] (1998, редактор — Маргарет Вайсс).

Українською перекладено вперше.

ПОКАРА БЕЗ ЗЛОЧИНУ

Фантастичне оповідання «Покара без злочину» («Punishment Without Crime») вперше було опубліковане у березні 1950 р. в журналі «Азер ворлдс сайєнс сторіз» (Other Worlds Science Stories). Згодом друкувалося в антології «Long After Midnight» [Далеко за північ] (1976) та омнібусі «The Stories of Ray Bradbury» [Оповідання Рея Бредбері] (1980). Входило до жанрових збірників «Science Fiction Terror Tales» [Моторошні фантастичні історії] (1955,

редактор — Грофф Конклін). Входить до мікроциклу оповідань про корпорацію «Маріонетки», що був опублікований окремих виданням у 2009 р. (видавництво «Subterranean Press»). В рукописі оповідання носило заголовок «Behold, Thou Art Fair» [Яка ти прекрасна, моя ти подруженько], але під ним ніколи не друкувалося. Оповідання було адаптоване для телеекрана («Кіно від Рея Бредбері» / The Ray Bradbury Theater, 1988) та коміксів (1953, 1992).

Перший переклад українською:

Покара без злочину (пер. Ростислава Доценка) // Пригоди, подорожі, фантастика — 84 (К.: Молодь, 1984).

ІРЖА

Фантастичне оповідання «Іржа» («A Piece of Wood») вперше було опубліковане в журналі «Есквайр» (Esquire) у червні 1952 р. Згодом друкувалося в антології «Long After Midnight» [Далеко за північ] (1976) та омнібусі «The Stories of Ray Bradbury» [Оповідання Рея Бредбері] (1980).

Перший переклад українською:

Іржа (пер. Ростислава Доценка) // Пригоди, подорожі, фантастика — 83 (К.: Молодь, 1983). (Цікаво, що неочевидна інтерпретація заголовка збігається з першим російським перекладом цього оповідання Зінаїдою Бобир — «Ржавчина», 1962.)

Рей Бредбері

Усмішка

Жовтнева гра

**Третя
експедиція**

**День повернення
додому**

Рей Бредбері

Екзорцизм

Лід і вогонь

**Ніч перед кінцем
світу**

**Прийми вітання
і прощай**

Зміст

Лис і ліс	
<i>Переклала Марта Щавурська</i>	3
Ніч перед кінцем світу	
<i>Переклав Сергій Стець</i>	40
Гуркіт грому	
<i>Переклала Ольга Радчук</i>	48
Вбивця	
<i>Переклав Віталій Ракулєнко</i>	78
Золотий Змій і Срібний Вітер	
<i>Переклав Богдан Стасюк</i>	99
Вишивання	
<i>Переклала Олена Кіфєнко</i>	110
Канікули	
<i>Переклала Ірина Бондарєнко</i>	118
Покара без злочину	
<i>Переклав Ростислав Доєнко</i>	135
Іржа	
<i>Переклав Ростислав Доєнко</i>	157
Примітки.....	168

Літературно-художнє видання

Серію «Маєстат слова»
засновано 2004 року

БРЕДБЕРІ Рей

НІЧ ПЕРЕД КІНЦЕМ СВІТУ

Оповідання

Переклад з англійської

Головний редактор *Богдан Будний*
Літературний редактор *Борис Щавурський*
Редактор *Ольга Радчук*
Обкладинка *Олега Кіналя*
Комп'ютерна верстка *Галини Кузів*

Підписано до друку 26.01.2016.

Формат 62x76/32

Папір офсетний. Гарнітура CentSchbook.

Умовн. друк. арк. 4,78

Умовн. фарбо-відб. 4,78 Зам. 247/03

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а,
м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга – Богдан, а/с 529,
м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48

office@bohdan-books.com

www.bohdan-books.com

Надруковано на ПП «Юнісофт»

вул. Морозова, 136, м. Харків, 61036

Свідоцтво серія ДК №3461 від 14.04.2009 р.

“КНИГА ПОШТОЮ” А/С 529
м. Тернопіль, 46008
т. (0352) 287489, 511141,
0673501870, 0667271762
mail@bohdan-books.com

м. Київ, т/ф (044) 2968956, nk-bogdan@ukr.net
м. Тернопіль, т/ф (0352) 430046, 520607
publishing@budny.te.ua, office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com